



TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická



Tradice pašijových her a jejich ztvárnění v České Lípě

Bakalářská práce

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice
Studijní obory: 6107R023 – Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
7504R269 – Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání

Autor práce: **Barbora Darebná**
Vedoucí práce: Mgr. Marie Holá, Th.D.



ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Barbora Darebná
Osobní číslo: P12000326
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obory: Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání
Název tématu: Tradice pašijových her a jejich ztvárnění v České Lípě
Zadávající katedra: Katedra filosofie

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce bude analyzovat ztvárnění pašijových her z hlediska historického a sociálně kulturního. Dále se zaměří na význam pašijového dramatu v současnosti a na jeho konkrétní podobu v České Lípě.

Metodou práce bude analýza, komparace textových materiálů a pozorování v terénu. Studentka se bude v průběhu příprav a vypracování řídit metodickými a organizačními pokyny vedoucí a bude pravidelně konzultovat.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

RON, Vojtěch. Lidové pašijové divadlo v českých zemích. Praha: Vyšehrad, 2009, ISBN 978-807-0219-799.

JAKUBCOVÁ, Alena. Starší divadlo v českých zemích do konce 18. století: osobnosti a díla. Praha: Divadelní ústav, 2007, Česká divadelní encyklopedie. ISBN 978-802-0014-863.

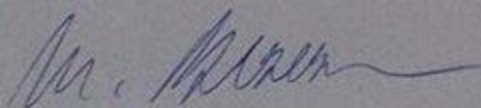
POKORNÝ, Petr. Literární a teologický úvod do Nového zákona. Praha: Vyšehrad, 1993, ISBN 80-702-1052-4.

TICHÝ, Ladislav. Úvod do Nového zákona. Svitavy: Trinitas, 2003, ISBN 80-860-3679-0.

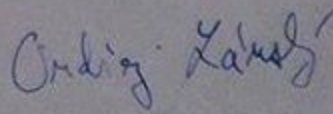
GRYGAR, Jiří. O vědě a víře. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 128 s. ISBN 80-719-2535-7.

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Marie Holá
Katedra filosofie

Datum zadání bakalářské práce: 10. dubna 2014
Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2015


doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.


PhDr. Ondřej Lánský, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2014

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní Mgr. Marii Holé, Th.D. za věcné připomínky a vstřícné vedení mé bakalářské práce.

Anotace

Cílem práce je analyzovat ztvárnění pašijových her z hlediska sociálně-kulturního. Práce se zaměřuje na význam pašijového dramatu v současnosti a jeho konkrétní podobu v České Lípě. Je popsán způsob pořádání pašijové inscenace v České Lípě a dalších městech, které realizují inscenace s pravidelností až do dnes. Práce vymezuje základní pojmy související s tématem pašijí. V textu jsou popsány a reflektovány jednotlivé scény pašijové inscenace a komparovány s příběhem utrpení v evangeliích. Důraz je kladen na roli člověka jako hlavního faktoru, jako tvůrce i příjemce dramatického díla.

Klíčová slova: pašije, pašijové hry, pašijová procesí, Ježíš, utrpení, tradice, pašijová inscenace, baroko, herec, divák, umění

Annotation

The main aim of the thesis is to analyze the representation of the Passion plays in terms of social and cultural. The thesis focuses on the importance of the Passion drama currently and concrete form in the Czech Lipa. The thesis sheds light on the method of organizing the Passion productions in the Czech Lipa and other cities that preparing production with regularity until today. The thesis sets a definition of terms that are related to the matter of Passion. In the body of the thesis are described and reflected the different scenes of the Passion productions and compared with the story of evangelists. Emphasis is put on the role of a human who is considered the main agent – the creator and also acceptor of dramatic piece of work.

Key words: passion, passion play, passion procession, Jesus, suffering, tradition, passion productions, baroque, actor, spectator, art

Obsah

| | |
|--|-----------|
| Úvod | 9 |
| 1 Pojem pašije..... | 11 |
| 1.1 Pašijová procesí | 12 |
| 1.2 Pašijové hry..... | 14 |
| 2 Vznikající tradice pašijových her v Čechách a na Moravě..... | 18 |
| 2.1 Hořické pašijové hry | 18 |
| 2.2 Zbraslavské pašijové hry | 21 |
| 2.3 Pašijové hry ve Žďáře nad Sázavou..... | 23 |
| 3 Pašije v České Lípě | 27 |
| 3.1 Velkopáteční pašijová procesí v České Lípě na přelomu 17. a 18. století .. | 28 |
| 3.2 Pašijové hry v České Lípě v 18. století..... | 32 |
| 3.3 Obnovení pašijových her v České Lípě | 35 |
| 3.3.1 <i>Proces obnovy pašijových her</i> | 35 |
| 3.3.2 <i>Herecké obsazení</i> | 37 |
| 3.3.3 <i>Hudební doprovod</i> | 37 |
| 3.3.4 <i>Vodní hrad</i> | 38 |
| 4 Pašijová inscenace: část před procesem..... | 40 |
| 4.1 Úvodní část | 40 |
| 4.2 Poslední večere | 40 |
| 4.3 Jidáš u velerady..... | 42 |
| 4.4 Getsemanská zahrada..... | 42 |
| 4.5 Ježíš u velerady | 44 |
| 4.6 Petrovo zapření | 45 |
| 4.7 Jidášova sebevražda..... | 45 |
| 5 Pašijová inscenace: proces ukřižování..... | 46 |
| 5.1 Před Pilátem Pontským..... | 46 |
| 5.2 Herodes Antipas | 47 |
| 5.3 Znovu u Piláta Pontského | 47 |
| 5.4 Bičování a návrat k Pilátovi Pontskému..... | 48 |

| | |
|--|-----------|
| 5.5 Křížová cesta..... | 50 |
| 5.6 Ukřížování | 50 |
| 5.7 Ukládání do hrobu a vzkříšení | 52 |
| Závěr | 54 |
| Seznam použité literatury | 56 |
| Seznam elektronických zdrojů..... | 58 |
| Seznam obrazových příloh..... | 60 |
| Obrazové přílohy | 62 |

Úvod

Bakalářská práce Tradice pašijových her a jejich ztvárnění na území České Lípy obecně seznamuje s pojmem pašije a jejich dramatickým ztvárněním, zkoumá historickou tradici pašijových procesí a her na území České Lípy a popisuje postupnou obnovu pašijových her ve 21. století. Dále představuje dnešní podobu a kulturní význam pašijových her v České Lípě a komparuje jednotlivé scény pašijových her s příběhem utrpení v evangeliích. Také se zaměřuje na nově vznikající tradici pašijových her v Čechách a na Moravě.

Baroko se stalo jedním z prostředků prosazování katolické víry, na základě tohoto faktu se v barokní epoše staly velice oblíbené hry vánočního a velikonočního cyklu. Barokní divadlo v českých zemích se svým způsobem stávalo nástrojem ideologických záměrů zástupců katolické víry. Typická představa o podřízení reality světa jeho duchovní ideji ovládla mentalitu baroka i dramaturgii barokního divadla. Pašijová procesí a pašijové hry se v České Lípě poprvé konaly právě v období baroka na přelomu 70. let 17. století a v polovině století 18. V oblasti neprofesionální divadelní kultury vynikala zejména dramaturgie a divadelní aktivita školských řádů jezuitského a piaristického, k nimž se v zájmu rekatolizace dále přidružovalo školské divadlo augustiniánů, benediktinů a premonstrátů. Jelikož v České Lípě sídlil augustiniánský řád, ani město se snaze o dramaturgii nevyhnulo. Augustiniánský řád pořádal pašijová procesí, která se postupně proměnila v jevištní hru.

V dnešní české společnosti, která je z převážné části sekularizovaná, si její obyvatelé již příliš nevěnují stop křesťanství a lidového nábožensky zaměřeného divadelnictví. Z běžného života si připomeňme obrazy, hudební skladby, architektonické skvosty, svátky křesťanských Vánoc a Velikonoc či různé frazémy, které používáme dodnes v běžné řeči. Lidé zpívají koledy, napomínají se spojením „nevěřící Tomáš“, a přitom již zapomněli na význam slov a některých činů, které jsou úzce spojeny s křesťanstvím či příběhem Ježíše Krista. Není to jejich chyba, je to problém celé společnosti, která už nedává podněty k tomu, abychom nad významem slov a činů přemýšleli. Proto je správné připomínat si historii, přemýšlet nad významem věcí, slov a činů, ptát se proč. A taková je

i jedna z fundamentálních otázek v této bakalářské práci. Proč se zajímat o pašijové hry, proč je znovu vzkřísit a hrát?

Předkládaná práce podrobně popisuje průběh pašijových her v České Lípě a komparuje jednotlivé scény inscenace s příběhem utrpení v evangeliích, a ukazuje tím na skutečnost, jak moc se pro inscenaci stal text evangelií výchozí. Zaměřuje se také na historickou tradici pašijových procesí v České Lípě na přelomu 17. století, která se stala pro pašijové hry v 18. století výchozí.

Kromě toho se předkládaná práce soustředí na nově vznikající tradici pašijových her v Čechách a na Moravě. Tato kapitola má v povrchové rovině poukázat na různorodou realizaci pašijových her, která je v každé lokalitě ojedinělá. Konkrétně se zaměřuje na tři města, která jsou svou pašijovou produkcí jedinečná a jejichž hraní není otázkou několika představení, ale nově vznikající tradice.

Tato práce má podobný záměr jako hraní pašijových her. Měla by zanechat ucelenou stopu, která by seznamovala čtenáře s příběhem utrpení Ježíše Krista vtěleného do dramatického zpracování realizovaného v České Lípě. Inscenace, která zde každoročně probíhá, se utváří „zde a nyní“. Zůstane po ní dojem, vzpomínka, silný prožitek, ale žádné přetrvávající svědectví. O těchto pašijových hrách zatím neexistuje žádná ucelená zmínka, která by podávala informace budoucím badatelům, i proto je nasnadě psát o nich rozsáhlejší práci.

1 Pojem pašije

Pojem pašije je odvozen z latinského *passio*, což v překladu znamená utrpení. Myšleno je především utrpení Ježíše Krista, které prožíval od své modlitby v Getsemanské zahradě, až po smrt na kříži na Golgotě. Všeobecné označení utrpení se tedy vztáhlo na přímé pojmenování příběhu utrpení Ježíše Krista v jeho posledním dni. Pojem může označovat přímo evangelijní vyprávění, příběhy, dramatické hry, liturgická čtení či hudební skladby, vše, co je tematicky spojeno s příběhem utrpení Ježíše Krista.¹

Svědectví o zmíněném utrpení Páně podávají čtyři evangelisté, z nichž každý popisuje Ježíšovo utrpení charakteristickým způsobem, který se odvíjí od jejich písemného nadání, charakteru a v neposlední řadě vztahu k Ježíšově osobnosti. První tři evangelia vycházejí ze společného historického podkladu, zatímco čtvrté, Janovo evangelium, se více zabývá teologickou perspektivou. Paralely mezi Matoušem, Markem a Lukášem jsou natolik blízké, že jsou evangelia označována za synopse, tedy jako synoptická evangelia.² Základní členění příběhu Ježíšova utrpení je u evangelistů téměř identické, ne však ve všech případech. Příběh utrpení v evangeliích začíná popisem Ježíšova zatčení v Getsemanské zahradě, následuje židovský proces, římský proces, křížová cesta, ukřížování, smrt Ježíšova a jeho uložení do hrobu. Uložení do hrobu pašijový příběh končí. Následné zmrtvýchvstání Ježíše Krista již patří do oslav zmrtvýchvstání Páně a do pašijového příběhu nenáleží. Za nejautentičtější portrét Ježíšova života a učení můžeme považovat Lukášovo a Matoušovo evangelium.³

Pašije zastupují celkem krátkou část Ježíšova života na tomto světě, a přesto natolik významnou. Ježíšův pašijový příběh se stal ouverturou jeho vyššího poslání, zmrtvýchvstání, které změnilo pohled na celý jeho život, který se tímto stal důležitým středobodem, od kterého se mění křesťanské dějiny. Stačí si jen uvědomit, že tisíce let před Kristem byl život a dva tisíce let po Kristu život také je, ale žádná osoba neovlivnila vidění světa natolik jako Ježíš Kristus.

¹ LEMAÎTRE, Nicole, Véronique SOT a Marie-Thérèse QUINSON. *Slovník křesťanské kultury*. 1. vyd. Praha: Garamond, 2002. ISBN 80-86379-41-8, s. 369.

² FLUSSER, David. *Ježíš*. 1. vyd. Praha: Oikoyomenh, 2002. ISBN 80-86005-041-6., s. 17.

³ Tamtéž, s. 21.

Pašijový příběh je zasazen do posledního dne života Ježíše z Nazareta, počínaje poslední večeří a konče jeho smrtí na kříži a pohřbením. Nový den v židovském pojetí začíná soumrakem, musíme tedy chápat čtvrtek po soumraku a pátek jako jeden den. Časově příběh utrpení můžeme zařadit k 15. nisanu, k měsíci, který probíhá mezi polovinou března a dubna. Ve dnech od 15. do 21. respektive 22. nisanu probíhá jeden z nejdůležitějších židovských svátků, Pesach. Společně se svátky Šavu'ot a Sukot se řadí mezi poutní svátky. V tyto dny si Židé připomínají vyjití z egyptského otroctví. Pro nás se stal den, kdy probíhala poslední večeře, Zeleným čtvrtkem, o Velkém pátku došlo k ukřižování a v noci ze soboty na neděli se odehrálo vzkříšení Páně. Pašijový příběh uvozuje poslední večeře, která představuje klíčovou událost v příběhu o utrpení Ježíše Nazaretského.⁴

Pašijový příběh se stal neodmyslitelnou součástí každodenního náboženského života a lidové kultury, která se již od 14. století snažila příběh Ježíšova utrpení vyjádřit dramatickou cestou, zprvu pouze prostřednictvím mimetizovaných křížových cest či velkopátečních procesí, tedy zcela bez dramatického textu. Až později se, inspirované středověkými mystérii, z velkopátečních pašijových procesí zrodila pašijová hra. Pašijové produkce se rovněž staly důležitým základem pro zrod sousedského divadla.⁵

1.1 Pašijová procesí

Pašijové procesí, jinak také svatotýdenní nebo velkopáteční procesí, metaforicky či mimeticky představovalo a připomínalo, někdy dokonce „historicky“ zpřítomňovalo, pašijové události Ježíšova života. Pašijová procesí se stala nepostradatelným vyjádřením svatotýdenních, kajících a truchlivých pocitů náboženské obce, kromě toho seznamovala s teologickými a věroučnými obsahy. Pašijová procesí představovala jeden z mnoha útvarů dramatické produkce, kterým se prezentovala především barokní kultura, v českých zemích zejména

⁴ KUNETKA, František. *Židovský rok a jeho svátky*. 5. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-1983-1, s. 30-42.

⁵ RON, Vojtěch. *Lidové pašijové divadlo v českých zemích*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009. ISBN 978-80-7021-979-9, s. 33-35.

v pobělohorské době. Procesí byla pečlivě připravovaná, výtvarně i obsahově propracovaná.⁶

Původ pašijových procesí je třeba hledat již v kajících pobožnostech mendikantské-františkánské Itálie 12. století. V nich se pomalu utváří cesta ke středověkým pašijovým hrám. Jezuity k nám byly přeneseny španělské teatrální postní a kající praktiky. Podněty samozřejmě vycházely i ze samotné liturgie Velkého pátku. Baroko převzalo středověké procesionální dědictví a přeměnilo je ke svému výrazu a potřebě a vytvořilo z něj svébytnou produkci kultového a estetického tvaru. Barokní snahy dokázaly zásadou „očima do duše“ dovést teatralizaci pobožnostních částí k jedinečným útvarům. Tehdejší společenské teatralizované zbožnosti přišla vhod i prastará kultovní praktika, jakou je procesí. Počátky velkopátečních pašijových průvodů v českých zemích nalezneme v 17. století ve všech jezuitských a piaristických kolejích. Pořádaly je i jiné řády, ale ne s takovou pravidelností.⁷

„Od třetí pobělohorské generace se divadelně zprostředkované pašijové motivy a ztělesnění pašijových postav včetně postavy Ježíše a Marie objevují ve smutných velkopátečních procesích, která byla pořádána zbožnými bratrstvy.“⁸ Jejich dospělí členové v nich představovali svaté i nesváte evangelijní osoby. V rozvitější dramatické formě bylo pašijových procesí v českých zemích v pobělohorském období vypraveno tisíce.

Pašijová procesí spojovala obyvatele určitých lokalit, jelikož se jich zúčastňovaly početné davy a všechny vrstvy obyvatelstva. Jezuité se věnovali školskému divadlu, zaměstnávali ve svých představeních především školáky a studenty. Kapucíni se orientovali na prostý lid. Při hledání účinkujících se zaměřovali na dospělé, na členy bratrstev. Pro tehdejší obyvatele to byla významná událost, zbožně prožívaná, která byla vzhledem k přicházejícímu jaru s radostí vítána. Velký pátek, dny Svatého týdne a sama procesí se stala v době baroka příležitostí pro prostý lid, který mohl tvořit, ať v produkcích divadelních, hudebních či pobožnostních.

⁶ RON, V. *Lidové pašijové divadlo v českých zemích*. s. 179.

⁷ Tamtéž, s. 180.

⁸ Tamtéž, s. 24.

Pašijová procesí, která se uskutečňovala v českých zemích, lze rozdělit žánrově do sedmi modelů, a to: procesí se znaky umučení, flagelantské procesí, pašijová figurální procesí, procesí pašijových persón, pašijové mimetické procesí, dramatické pašijové procesí a pašijová procesionální hra.⁹ Každý z těchto modelů má svá specifika v druhu použitých kajících praktik, znázornění zastupující znaky umučení, výtvarného zpracování, použití kostýmů či masek a hereckých úkonů. Každá oblast v českých zemích používala specifický typ pašijového procesí.

Pašijová procesí byla základem pro vznik vyššího dramatického celku, kterým se staly pašijové hry. Všem průvodům nechyběl značný stupeň divadelnosti, postrádaly však dramatický scénář. Podstatou jednotlivých akcí průvodu byl výtvarný obraz, představování persón či atributů umučení, nikoli dramatická situace. Účinkující postavy pouze zobrazovaly, ale neztělesňovaly. Teprve až se z aktérů stanou herci a z obrazů situace, můžeme hovořit o proměně v divadelně dramatický útvar, jakým jsou pašijové hry.¹⁰ Výjimkou je snad pouze dramatické pašijové procesí, které se objevuje jen v železnobrodské pašijové hře. Žádný jiný doklad o zástupci tohoto druhu procesí v českých zemích neexistuje. Od všech předcházejících procesí se liší tím, že je vlastně hrou se zastaveními křížové cesty a používá text biblických citátů. Velkopáteční procesí v tomto případě již není pouze přehlídkou pašijových masek, ale dramatickým zpřítomněním pašijového příběhu, které je proloženo zastávkami křížové cesty.¹¹

1.2 Pašijové hry

K nejzajímavějším a nejhlouběji zakořeněným tradicím lidové kultury našich zemí bezesporu patří lidové pašijové divadlo, připomínající a zpřítomňující scénickým způsobem utrpení Ježíše Krista. Předvedení utrpení a smrti Ježíše Nazaretského se objevuje teprve ve 13. století. U nás jsou zachytitelné první stopy pašijové dramatizace až ve století 14. Hry o velikonočním vzkříšení Ježíše mají původ už v 10. století. Největší rozmach pašijových her u nás přichází v 17. a 18. století v době pobělohorské a ukotvuje se v teatralitě barokní epochy. V českých

⁹ RON, V. *Lidové pašijové divadlo v českých zemích*. s. 181-195.

¹⁰ Tamtéž, s. 70.

¹¹ Tamtéž, s. 188.

zemích byly pašijové hry v období pozdní gotiky a baroka hojně realizovány a oblíbeny.¹²

Pašijové hry byly jedním z prostředků vyjádření tehdejší náboženské společnosti. Přípravovali je buď „sprostní“ obyvatelé, jejichž produkce byla nejvíce zastoupena v tzv. sudetsko-karpatském pásu. Zde se zvláště nápadně objevují pašijové produkce s dominantním účastenstvím těchto „sprostných“ sousedů v čase od 14. století do doby před druhou světovou válkou. Pojem „sprostný“ charakterizuje osobu na základě její vzdělanosti, ne společenského postavení. V pašijových hrách se mnohokrát realizovali i měšťané a řemeslníci. Jejich produkce byla zpočátku pouze bez textu. Zaměřovali se na již zmíněné velkopáteční figurální procesí či mimetizované křížové cesty.¹³

S příchodem luterské reformace přechází divadelní činnost výhradně na školské instituce. V této době se vytrácejí stopy po pašijových a velikonočních hrách, byly nahrazeny divadlem „humanistickým“.¹⁴ Až do Bílé hory se o českém pašijové produkci příliš nedozvídáme. Kořeny pašijových her dále rozvíjeli už jen v německých luterských městech, například v Liberci, Frýdlantě, České Lípě, Benešově nad Ploučnicí či Trutnově.¹⁵

Vedle „sprostných“ spektaklů existovala také zdivadelněná pašijová produkce piaristických a jezuitských kolejí. Jejich představení se nesla v duchu alegorie a nepřímého zobrazení a hrála je jen školní mládež. Tyto koleje připravovaly pašijovou dramaturgii v mnoha tvarech, druzích a postupech, od inscenačně nenáročných výkladů, pašijových dialogů až po promyšlená velkopáteční procesí. Tento způsob napodobovali při svých školách také benediktini, augustiniáni a kapucíni.¹⁶ Další rozvoj pašijové produkce přichází od bělohorského převratu. Vývoj to byl velice zdlouhavý a postupný.

Jako nikde v Česku byly pašijové hry v německé i české verzi hrány a rozvíjeny v oblasti Jizerských a Lužických hor a v Podkrkonoší v době od 17. do

¹²RON, Vojtěch. Velikonoční divadlo v Libereckém kraji. *Xaver*. 2007, (2), s. 23-25.

¹³ RON, V. *Lidové pašijové divadlo v českých zemích*. s. 19.

¹⁴ Tamtéž, s. 56.

¹⁵ Tamtéž, s. 34.

¹⁶ Tamtéž, s. 59.

19. století.¹⁷ V 18. století dochází na severu Čech k rozvoji specifické divadelní tvorby, kterou nazýváme „sousedskou“. Představení jsou hrána dospělými občany, měšťany, řemeslníky, ženami, dětmi, sousedy, kteří měli chuť se do takové inscenace pustit. Většinou s velkým nadšením, ale bez větších zkušeností realizovali pašijovou hru.¹⁸

Od poloviny 18. století dochází k důležité změně. Procesionální produkce se ocitly mimo patronát církevních institucí a neživé a sošné tvary se mění v divadelní akci.¹⁹ Velkopáteční procesí se postupem času stala východiskem zrodu sousedských pašijových inscenací.

Pašijové divadlo v českých zemích silně ovlivnila i německá umělecká produkce, která se vepsala do světové kultury jedinečným zájmem o zpracování pašijového tématu života Ježíše Krista. O tom svědčí i přinejmenším tři reprezentativní díla vrcholných hodnot: Isenheimský oltář vytvořený Matthiasem Grünewaldem v druhém desetiletí 16. století, pašijová inscenace v Oberammergau od roku 1633 až dodnes obnovovaná a dvě díla německé pašijové tvorby Johannes Passion a Matthäus Passion Johanna Sebastiana Bacha. V německé divadelní kultuře od 14. století, až do naší současnosti, byly inscenovány pašijové hry s houževnatostí jako nikde jinde ve světě. Německé pašijové hry byly často postaveny na průvodovém principu. Na jevištích po městě se hrály různé evangelijní scény a přecházelo se k nim v procesí dramatických postav a diváků.²⁰

Pozoruhodnější se pro diváky staly české pašijové hry. Mají jinou podobu a inscenační princip. Jsou veskrze jevištními produkcemi, tedy hrané v jednom velkém scénickém prostoru postaveném venku.²¹ Nejlépe dokumentovanou inscenací je železnobrodské *Theatrum passionale*, Zrcadlo umučení, které sepsal a režíroval tamější kaplan P. Václav Jelínek. Tato inscenace však také nese, podobně jako německé produkce, průvodové prvky. Unikátním textem se stala nejdelší česká divadelní hra s 15 000 verši, kristologické mystérium, napsané

¹⁷ RON, V. *Velikonoční divadlo v Libereckém kraji*. s. 23.

¹⁸ RON, V. *Lidové pašijové divadlo v českých zemích*. s. 65-66.

¹⁹ Tamtéž, s. 72.

²⁰ Tamtéž, s. 53.

²¹ RON, V. *Velikonoční divadlo v Libereckém kraji*. s. 24.

Václavem Havlem z Vlastiboře.²² Česky se hrály pašije v Jablonci nad Jizerou, Mšeně, Vysokém nad Jizerou, Lomnici nad Popelkou, v Haraticích a Jilmě. V českém prostředí se oblíbené pašijové inscenace udržovaly přes všechny zákazy vytrvale až do posledního představení ve Vlastiboři v roce 1891.²³ Tehdy vlastně skončilo autentické české středověké divadlo probuzené barokní teatralitou. Po desetiletí se hry objevily znovu, jelikož byly pevně ukotveny v místní lidové kultuře.

Od poloviny 18. století vystupují proti pašijovým hrám nositelé osvícenské ideologie, intelektuálové, byrokrati i kněží. Do konce 18. století se jim podařilo zlikvidovat staré druhy pašijových představení. Po čase se znovu v několika obcích pokusili hry obnovit. Příliš se to nedařilo a počátek 19. století pašijová představení většinou postrádal. Zajímavé je, že v době, kdy na severu Čech bylo pašijové divadlo likvidováno, se v Hořicích na Šumavě teprve objevují první pašijové inscenace, a to v roce 1792. Pašijové hry zde byly také zakázány v roce 1808, přesto se hry podařilo obnovit v roce 1816. Další zákaz přišel v roce 1936 nacisty a poté v roce 1949 komunistickou vládou.²⁴ Hořické pašijové hry tíhly spíše k ochotnickému přístupu, ke snaze napodobit profesionální divadlo.

Pašijové hry přinášely věřícím duchovní zážitky, sdělovaly důležité obsahy ve formě živé podívané, nebyly jen dekorem, ale prožitkem, který obyvatele měst spojoval v náboženském životě. V posledních dvou desetiletích se tento fenomén lidové kultury obnovuje a začíná realizovat na mnoha místech Čech a Moravy.

²² RON, V. *Velikonoční divadlo v Libereckém kraji*. s. 25.

²³ RON, Vojtěch. Velkopáteční pašijová procesí. *Etnologický časopis*. Český lid, 1993, 80(4), s. 293-304.

²⁴ RON, V. *Lidové pašijové divadlo v českých zemích*. s. 62.

2 Vznikající tradice pašijových her v Čechách a na Moravě

Návrat k tradici dramatizace pašijového příběhu v Čechách a na Moravě můžeme přisuzovat hned několika faktorům, mezi ně zcela jistě patří změna režimu na přelomu let 80. a 90. dvacátého století, která dala možnost pašijové hry znovu obnovit a navázat na zaniklou tradici. Dramatizace pašijí se v posledních několika letech začíná znovu objevovat, a to nejen na místech, kde byla tradice pašijí ukotvena minulostí. Dalším faktorem je bezesporu stále se rozvíjející trend, který velí návrat k tradičním hodnotám společnosti. Lidé se obracejí „nazpět“, objevují staré zvyky a tradice, receptury, použití bylin, ruční výrobu, apod. Pašijové hry se pro ně stávají možností objevit a obnovit něco, co již bylo dávno zapomenuto a po desítky let zakázáno. Lidé se vrací zpět ke svým kořenům, k poznání, k zamyšlení.

Pašijová hra je více než jen divadelní představení. Duchovní rozměr celého příběhu je snad tím pravým, co dnešní uspěchaná doba potřebuje. Zastavit se a zamyslet se nad svým životem, k tomu lidem napomáhá silný a emocemi nabitý příběh. Pašijové hry by měly přispět k hlubšímu prožitku Velikonoc účinkujícím i návštěvníkům pašijových her.

Tato kapitola se věnuje trojí dramatizaci pašijových her, ve třech různých městech, pašijovým hrám odehrávajícím se v Hořicích na Šumavě, Zbraslavi a Žďáru nad Sázavou. Každá dramatizace pašijového příběhu v těchto městech je svým způsobem jedinečná. Hořické pašije mají velmi starou tradici, zbraslavské pašije jsou herecky ojedinělé a žďárské pašije si zahraje největší počet dobrovolníků. Samozřejmě nejsou jedinými pašijemi, které byly v posledních několika letech obnoveny, či jejich tradice v daném městě teprve vzniká.

Kapitola může sloužit i ke srovnání, které lze aplikovat na pašijové hry v České Lípě, abychom si uvědomili jiná možná zpracování pašijového příběhu, které je v každé lokalitě jedinečné v různých ohledech.

2.1 Hořické pašijové hry

Pašijové hry v Hořicích na Šumavě mají historicky hluboko zakořeněnou tradici. Hořická pašijová hra má původ velice starý, ne však prastarý. Je třeba se rozloučit

s legendou, která tvrdí, že její počátek může být u vyšebrodských cisterciáků ve 13. století, a že je to nejstarší evropská pašijová hra. Zájem cisterciáků o divadlo, byť duchovní, je naprosto vyloučený a žádné písemné doklady o tomto tvrzení nejsou známy.²⁵

První snahy o dramtizaci pašijových her v Hořicích na Šumavě přichází již v roce 1816. V roce 1816 hořický tkadlec Paul Gröllhesl s pomocí tamějšího faráře sepsal nový text pašijového příběhu. Spolu s patnácti dalšími hořickými měšťany jej nacvičil a sehrál. Hra se nazývala „*Utrpení a smrt našeho Pána Ježíše Krista – truchlohra o pěti jednáních s předehtrou*“. Herci ji předváděli před velikonočními svátky, s jistými přestávkami a řadou úprav, až do roku 1887. Hrál se i mimo kostel, v hostinských místnostech, řadu let bez kostýmů, jen s nezbytnými rekvizitami. V 80. letech 19. století provozoval pašijová představení místní ochotnický spolek a herci již hráli v kostýmech.²⁶

V této době přišel do Hořic i národopisec, profesor krumlovského německého gymnázia, Josef Johann Ammann. Získal původní Gröllheslův text a rozhodl se, že jej doplní a upraví, aby bylo možno sehrát velkolepé pašijové divadlo. Ammann toužil po pozdvižení pašijových her na úroveň představení, která se konala v Oberammergau a Brixleggu.²⁷ Za pomoci hořických občanů a německého ochranného spolku Deutscher Böhmerwaldbund byla postavena divadelní budova a 25. června 1893 uvedena premiéra velkého pašijového představení. Od této chvíle se staly hořické pašijové hry pojmem. Lákaly šlechtice, církevní hodnostáře, členy císařského rodu i další významné osobnosti. Pašijové hry se již nehrály pouze o Velikonocích, ale hlavně v létě. Hra trvala celý den s přestávkou na oběd a účinkovalo v ní přibližně 300 herců.²⁸

Roku 1897 zaznamenala americká společnost představení hořických pašijí na filmový pás. Vznikl tak první hraný film realizovaný na území našeho státu. Do první světové války se hry konaly ještě několikrát (v letech 1903, 1908, 1912).

²⁵ RON, V. *Lidové pašijové divadlo v českých zemích*. s. 61.

²⁶ *Pašijové hry v Hořicích na Šumavě-historie*. CKRUMLOV.CZ[online]. 2007. Český Krumlov [cit. 2016-06-15]. Dostupné z: http://www.ckrumlov.info/docs/cz/region_histor_pasije.xml

²⁷ RON, V. *Lidové pašijové divadlo v českých zemích*. s. 61-62.

²⁸ *Historie hořických pašijových her*. HORICKEPASIJE.CZ[online]. 2014 [cit. 2016-06-15].

Dostupné z: <http://www.horickepasije.cz/>

Další představení proběhla až v roce 1923 a v letech 1927, 1930, 1933 a 1936. Všechna představení byla hrána německy.²⁹

V době druhé světové války byly pašijové hry v Hořicích zrušeny a budova divadla sloužila jako sklad vojenského materiálu. Po druhé světové válce se tradice pašijových her postupně obnovovala. Jako základ představení sloužil český překlad starého pašijového textu. V roce 1947 se hrály první česky hrané pašijové hry s redukováným obsahem. Po roce 1948 se vládnoucí komunistická strana snažila o rychlou likvidaci pašijové tradice. V tomto čase přichází naprostý útlum hraní pašijových her, zbytky hořického divadla byly odstřeleny a lidé neměli možnost pašijové hry obnovit. Ke změně dochází až po listopadu 1989, kdy vzniká za iniciativy tehdejšího starosty obce Miroslava Čunáta a řady nadšenců, Společnost pro obnovu pašijových her v Hořicích na Šumavě. Jindřich Pecka sepsal novou českou pašijovou hru pro hořické nadšence, skladatel Jaroslav Krček složil hudbu a se souborem Musica Bohemica ji nahrál a nazpíval. Režie se chopil divadelník Antonín Bašta a spolu s amatérskými herci a ochotníky hru začali nacvičovat. První zkoušky proběhly v roce 1992. Otázkou zůstávalo, kde hry sehrát. Místo uzavřeného prostoru iniciátoři pašijových her zvolili přírodní scénu lesoparku, v těsném sousedství bývalého pašijového divadla. Premiéra porevolučních pašijových her se odehrála v červnu roku 1993.³⁰

Novodobé hořické pašije jsou skromnějším obrazem někdejší velkolepé inscenace. Hořické pašijové hry obsahují tyto scény: Poslední večere Páně, Rozjímání v zahradě Getsemanské, Zajetí a soud Krista u Velké rady, Soud u krále Heroda a Piláta Pontského. Vrchol inscenace tvoří scény Odsouzení Krista, Křížová cesta a Ukřižování. Délka představení je přibližně 1 hodinu a 30 minut. V představení, které se hraje za každého počasí před krytým hledištěm, účinkuje přes 80 osob. Pašijové hry se zde hrají v několika termínech. V Hořicích na Šumavě hrají klasické představení, ale také představení večerní. Doprovázeny jsou pašije zpěvem. Hořické pašijové hry jsou zajímavé svými kostýmy, které jsou sice pestré, objevuje se barva růžová i oranžová, ale nejsou příliš zdobné. (obr. 1)

²⁹ RON, V. *Lidové pašijové divadlo v českých zemích*. s. 62.

³⁰ *Historie hořických pašijových her*. HORICKEPASIJE.CZ[online]. 2014 [cit. 2016-06-15]. Dostupné z: <http://www.horickepasije.cz/>

Korespondují s jednoduchostí a všechny jsou vyrobeny z velmi podobných materiálů.³¹

Tento rok (2016) oslavily hořické pašijové hry 200 let od prvního písemně doloženého představení pašijových her v Hořicích na Šumavě. V rámci tohoto významného jubilea vznikl česko-německý projekt, který si klade za cíl připomenout česko-rakousko-německé společnosti někdejší slávu tohoto šumavského fenoménu.³²

2.2 Zbraslavské pašijové hry

Po dlouhých přípravách se v roce 2011 poprvé odehrály pašijové hry v areálu Zbraslavského zámku, před kostelem sv. Jakuba Staršího. V tomto zbraslavském kostele jsou pochováni Václav II., Václav III. a Eliška Přemyslovna. Pašijová hra ve Zbraslavi byla uvedena na počest Anežky České, které byl věnován rok 2011 pražským arcibiskupem Dominikem Dukem. Tamější římskokatolická farnost při kostele sv. Jakuba Staršího obnovila lidovou pašijovou hru „*Pašije aneb Zrcadlo umučení a vzkříšení Pána našeho Ježíše Krista*“ na podkladě lidových her z Vlastiboře, Vamberka a Železného Brodu.³³

V čele pašijových her stojí Oldřich Vlček, herec Národního divadla, který se ujal režírování zbraslavských pašijových her. Na zbraslavské inscenaci se podílí více než 40 účinkujících, dobrovolníci z řad farníků, zbraslavští ochotníci a dokonce i profesionální herci. V představení účinkuje řada herců z Národního divadla, Městských divadel pražských a dalších českých divadelních scén, například J. Pidrmanová, S. Postlerová, R. Mácha, J. Novotný a další. Ježíše Nazaretského hraje Radúz Mácha, Pannu Marii Simona Postlerová. Originální hudbu k pašijovým hrám složil František Štěrbák, hudební skladatel, dirigent, vedoucí hudebního souboru divadla Kalich. Pašijová hra se každý rok představuje dvakrát, pouze v roce 2012 bylo představení odehráno jednou. Rok od roku je

³¹ *Hořické pašijové hry*. HORICKEPASIJJE.CZ[online]. 2014 [cit. 2016-06-15]. Dostupné z: <http://www.horickepasije.cz/>

³² *200 let hořických pašijových her*. HORICKEPAŠIJE.CZ[online]. 2016 [cit. 2016-06-15]. Dostupné z: <http://www.ckrumlov.info/docs/cz/atr674.xml>

³³ PIŠTORA, Aleš. *Zbraslavské pašije poprvé v katedrále*. APHA.CZ[online]. Zbraslav, 2016 [cit. 2016-06-14]. Dostupné z: <http://www.apha.cz/zbraslavske-pasije-poprve-v-katedrale>

pašijová hra propracovanější. Hned po prvním ročníku pašijových her v roce 2011 nastaly ve scénáři malé změny, přibyla jedna scéna s vypouštěním holubů a kostýmy byly o něco bohatší.³⁴ V tomto roce byly pašijové hry ve Zbraslavi poctěny návštěvou kardinála Dominika Duky.³⁵

Představení trvá přibližně hodinu a čtvrt. Návštěvníci se během doby představení stávají lidem jeruzalémských, neboť aktéři se pohybují mezi nimi, ne na jevišti. (obr. 2) Vstupné je vždy dobrovolné, žádný z aktérů si neuplatňuje nárok na honorář a vytváří pašijovou hru s radostí a na základě dobrovolnosti. Pašijová hra ve Zbraslavi byla realizována i v letech 2013, 2014 a 2015. V roce 2016 zahráli zbraslavští farníci, ochotníci a profesionální herci pašijovou hru v katedrále svatého Víta.³⁶

Zbraslavské pašijové představení není zcela autorské, je založeno na podkladě lidových her z Vlastiboře, Vamberka a Železného Brodu. Inspirace pochází nejspíše z pašijové hry z Vamberka „*Komedie o umučení Krista Pána*“. Tato hra není patrně původně vamberecká, ale jistě zde byla opsána, upravena a inscenována, a to ještě ve 40. letech 19. století.³⁷ Vlastiboř se prezentovala pašijovou hrou „*Umučení Pána Ježíše*“, a to ještě v roce 1891.³⁸ Další inspirace přicházela z železnobrodské pašijové hry, která je velice zajímavá svým divadelním ztvárněním. Najdeme v ní stopy živých obrazů, pegmat, figurálních a mimetických procesí, činoherních konvencí i stop lidových obyčejů.³⁹ Některé z těchto prvků se přenesly i do zbraslavských pašijí. Například v úvodu inscenace se postavy předvádí divákům, kteří mají čas si všechny postavy i s jejich kostýmy prohlédnout. Tento způsob tzv. parády pochází právě z Vlastiboře. „*Nežli Opovědník hru zahájil, shromáždili se herci v některé místnosti opodál paláce, oblékli se, a seřadivše se v určitém pořádku, kráčeli podle diváků na jeviště, jež*

³⁴ *Lidové pašijové hry, Zbraslav u Prahy*. PROGLAS.CZ[online]. 2015 [cit. 2016-06-14]. Dostupné z: <http://www.proglas.cz/detail-akce/lidove-pasijove-hry-zbraslav-u-prahy.html>.

³⁵ *Jaké byly pašijové hry 2012*. ZBRASLAV.INFO[online]. Zbraslav, 2014 [cit. 2016-06-14]. Dostupné z: <http://zbraslav.info/o-zbraslavi/pasijove-hry/35-pasijove-hry-na-zbraslavi/2309-pasijove-hry-zbraslav-26-27-4-2014>.

³⁶ PIŠTORA, Aleš. *Zbraslavské pašije poprvé v katedrále*. APHA.CZ [online]. Zbraslav, 2016 [cit. 2016-06-14].

³⁷ RON, V. *Lidové pašijové divadlo v českých zemích*. s. 28.

³⁸ Tamtéž, s. 65 a s. 217.

³⁹ Tamtéž, s. 188.

*několikrát přešli a opět se vzdálili. Divákům často měla být tzv. paráda náhradou, kdyby byl déšť nebo jiná nepohoda představení přerušily.*⁴⁰ Hra je také specifická lidovým zaměřením, objevuje se v ní postava Smrtky a Anděla. Nese též prvky průvodu, stejně jako železnobrodská hra. Ježíš v zastavení obchází z jednoho místa na druhé, kde se odehrávají jednotlivé části této pašijové inscenace.

Zbraslavská pašijová hra je jedinečná svým literárním zpracováním a hereckým obsazením. Jelikož jsou herci pašijových her z převážné části profesionálové, nemůžeme tuto hru označit jednoznačně za amatérskou či sousedskou. Z poloviny jde o profesionální dramaturgy, na které se podílí i další dobrovolníci. Díky tomu, že jsou herecké výkony opravdu bravurní, posouvá se pašijová hra do jiné roviny založené především na mluveném dialogu, ne na akci. Vyhýbá se též naturalistickému znázornění bičování a volí duševní prožitek nad tělesným utrpením.

2.3 Pašijové hry ve Žďáře nad Sázavou

Tradice pašijových her ve Žďáře nad Sázavou sahá až do roku 1992. Jejím iniciátorem byl známý výtvarník a grafik Miloš Sláma, který podle čtyř evangelií sepsal divadelní hru a ujal se i její režie. Hra vznikla ještě před obnovením slavných hořických pašijí pod širým nebem. Patří mezi jeden z prvních porevolučních pašijových projektů u nás. „*Oslovil jsem několik přátel ze Žďáru. Šlo hlavně o lidi z kostela svatého Prokopa, ale i o „undergroundové nihilisty“ z místních restaurací, jejichž vzhled vyhovoval představám o vzhledu apoštolů,*“ upřesnil v jednom rozhovoru Miloš Sláma. Miloš Sláma s amatérským ansámblem hrál hru především v zámecké bazilice, ale cestovali s ní i mimo město. Vystoupili nejen ve Žďáře nad Sázavou, ale i v Třebíči, Litomyšli či v Praze. Herci se scházeli další tři roky a hru zahráli celkem patnáctkrát.

⁴⁰ RON, V. *Lidové pašijové divadlo v českých zemích*. s. 187.

Inscenace byla určena pro interní hraní, a právě tím se lišila od jiných pašijových her, které se představily až v dalších letech.⁴¹

V roce 1998 se ve Žďáře nad Sázavou konaly poprvé velkolepé pašijové hry na sídlišti Libušín. Prvním impulsem k jejich produkci bylo provedení Živého Betlému o Vánocích roku 1997 (stejně jako v České Lípě). Duchovním zakladatelem pašijové hry je farář P. Ervín Jansa, který po skončení představení Živého Betlému sezval skupinu farníků a navrhl jim: „*Pojďme udělat něco podobného i pro Velikonoce, zahrajeme Pašije!*“ Smyslem pašijí bylo přiblížit evangelium lidem, které příběh o životě, smrti a zmrtvýchvstání Ježíše Krista oslovuje. Pašijová hra měla být především příspěvkem žďárských farníků k evangelizaci. Hra „*Co se stalo s Ježíšem?*“ vychází převážně z evangelií.⁴²

Pašijová hra se každoročně odehrává v přírodním areálu na sídlišti Libušín ve Žďáře nad Sázavou. Pořádá ji Římskokatolická farnost Žďár nad Sázavou a farnost sv. Prokopa. Na zeleném vršku vyrostou pravidelně na Květnou neděli mohutné kulisy jeruzalémských hradeb, chrámových sloupů a honosného Pilátova paláce. Paradoxní je vhodnost této lokality k pašijovým hrám. Je jedinečná svou zelení a vyvýšeným prostranstvím, které je pro hraní pašijových her ideální, avšak hned za zády diváků se vyvyšují řady panelových domů. Kulisy jsou opravdu monumentální a jedinečné. (obr. 3) Jelikož jsou diváci od účinkujících daleko, je mohutnost kulis nepostradatelná. Podobně je na tom hlasový projev účinkujících. Ten reálný je nahrazen playbackem. Jelikož se pašijových her zúčastní na 250 dobrovolníků a tisíce diváků, neobejde se hra bez namluvených dialogů.⁴³ V tomto případě jde o zcela praktické řešení, aby nebyl žádný z přihlížejících ochuzen o srozumitelnost textu. Hra se tímto způsobem stává ojedinělou. Běžnou součástí pašijových her jsou mikroporty, prostorové mikrofony, ale ve Žďáře nad Sázavou postavy sami nemluví, pouze prožívají. Ač se to může zdát nepřirozené

⁴¹ *Žďárských pašijových her už je jako apoštolů. Inspirovaly další.* MAGAZINE15.CZ[online]. 2011 [cit. 2016-06-14]. Dostupné z: <http://magazin.e15.cz/regiony/zdarskych-pasijovych-her-uz-je-jako-apostolu-inspirovaly-dalsi-838947>

⁴² BĀRTA, Ladislav. *Pašijová hra „Co se stalo s Ježíšem?“ letos poprvé na sněhu.* ŽĎÁRSKÉFARNOSTI.CZ[online]. Žďár nad Sázavou, 2008 [cit. 2016-06-14]. Dostupné z: <http://www.zdarskefarnosti.cz/detailclanek.aspx?IDClanek=17>

⁴³ *Velikonoční pašije 2007.* PROKOPZR.CZ[online]. Žďár nad Sázavou, 2007 [cit. 2016-06-14]. Dostupné z: <http://www.prokopzr.cz/cs/clanek/velikonocni-pasije-2007>

a neautentické, opak je pravdou. Účinkující mají i tak dost prostoru náležitě prožít pašijový příběh a vyjádřit se pohybově a výrazem než svou promluvou. Nevýhodou je v tomto případě závislost na technice, která, pokud pašije doprovází nepřítel počasí, nemůže být použita. Tím pádem se ruší celé představení pašijových her. Takový případ nastal od roku 1998 celkem čtyřikrát.

Ojedinelé jsou žďárské pašijové hry také tím, že se odehrávají až ve večerních hodinách, po setmění, většinou od dvacáté hodiny. Výjimečným efektem, který pořadatelé pašijových her mohou v tomto čase využít, je hra se světlem. Světelné efekty dokonale podporují atmosféru každé scény. Červené světlo hraje svou roli při bičování a bití Ježíše Nazaretského, bílé světlo je znakem naděje a zmrtvýchvstání.

Pašijové hry ve Žďáře nad Sázavou jsou opravdu v mnoha ohledech jedinečné a největší, co do počtu účinkujících. Na jejich velkolepost se sjíždí podívat tisíce diváků, v posledních letech sahá počet přihlížejících až k osmi tisícům. Díky počtu obsazených osob do hry dochází k dokonalému rozehrání davových scén, které ukotvují autentičnost pašijového příběhu. Zajímavostí je dlouhou dobu neměnicí se herecké obsazení Ježíše. Tím byl ve Žďáře nad Sázavou nejdéle Martin Dobrovolný, kterého dvakrát nahradil salesián Pavel Pešata a v roce 2016 převzal roli Jan Hudeček. Na rozdíl od Zbraslavi jsou pašijové hry ve Žďáře nad Sázavou založeny na hereckém výkonu neprofesionálů, ochotníků a všech dobrovolníků, kteří mají odvahu se pašijového příběhu zúčastnit. Podle již zmíněného počtu jich opravdu není málo a společně prožívají duchovní zážitek, který v nich vzbuzuje silné herecké nasazení. Režisérem pašijových her je nyní Petr Krábek a Miroslav Keller.⁴⁴

Hudební doprovod pašijových her není dobově odpovídající a jeho hlavním účelem je podtržení atmosféry dané scény, ne dobová autenticita. Autoři pašijí volí poměrně moderní rockovou hudbu, která ne vždy zcela koresponduje se situací, pro kterou je zvolena.

⁴⁴ *Římané při žďárských pašijích ukřizují nového Ježíše Krista.* ŽĎÁRSKYDENIK.CZ[online]. 2015.[cit. 2016-06-15]. Dostupné z: http://zdarsky.denik.cz/zpravy_region/rimane-pri-zdarskych-pasijich-ukrizuji-noveho-jezise-krista-20150328.html

Žďárské ztvárnění pašijí není pašijemi v pravém slova smyslu, protože jde o zobrazení delšího úseku Kristova života, včetně kázání a uzdravování. V počátku hry jsou diváci vtaženi do děje burcujícím vystoupením Jana Křtitele, „pravé pašije“ začínají až událostmi kolem poslední večeře. Poslední scénu celé hry tvoří zmrtvýchvstání Ježíše Krista, která se objevuje i v České Lípě i Zbraslavi.

3 Pašije v České Lípě

„Dějiny města tvoří jeho obyvatelé. Jistě nejen svým zájmem a prací, ale i nezájmem a nečinností. Lze doufat, že poznání minulosti vyvolá zájem o přítomnost a pomůže tak i budoucnosti.“⁴⁵

Česká Lípa je městem v severních Čechách, jehož postupný vznik se datuje mezi 2. polovinou 13. st. a začátkem 14. století, ve kterém vzniká zemědělské zázemí podmiňující vznik města.⁴⁶ První doklad o existenci města pochází z roku 1337. Město leželo na významné obchodní stezce, která město pobízela k rozvoji řemeslné výroby, tedy tkalcovství, soukenictví, cínařství, apod. Kromě vnitřního města, svázaného dosud patrným věncem hradeb, vznikla též mimořádně rozvinutá předměstí, která měla i své kostely. Dodnes se zachovaly tři, kostel Povýšení sv. Kříže, kostel sv. Máří Magdalény a kostel Narození Panny Marie. Farní kostel sv. Petra a Pavla pocházející ze 14. století byl po 500 let centrem církevního života. Kostel stál na dnešním Škroupově náměstí do velkého požáru v roce 1820. Kostel sv. Mikuláše, zanikl po velkém městském požáru v roce 1787.⁴⁷

Neméně důležitou církevní stavbou České Lípy byl a stále je i augustiniánský klášter s bazilikou Všech svatých, situovaný v centrální části města u Jeřábkova náměstí. Klášter byl založen Albrechtem z Valdštejna. Zakládací listina kláštera byla vydána 12. března 1627, i když záměr vybudovat klášter musel Albrecht z Valdštejna pojmout již v roce 1623.⁴⁸ Klášter splňoval funkce latinské školy (gymnázia) a semináře pro nové katolické kněze, měl dokonce svou vlastní tiskárnu. Škola vedená augustiniány měla nahradit dřívější cesty českolipských synů za vzděláním do zahraničí a získat, prostřednictvím mírné metody řádu, Českolipské znovu pro katolickou církev. Tímto způsobem podporoval Albrecht z Valdštejna myšlenku protireformace v České Lípě.

⁴⁵ PANÁČEK, Jaroslav, Marie VOJTÍŠKOVÁ a Ladislav SMEJKAL. *Z dějin České Lípy*. Česká Lípa: M. Sobotová, 1999. ISBN 80-238-4113-0, s. 174.

⁴⁶ Tamtéž, s. 11.

⁴⁷ Tamtéž, s. 19.

⁴⁸ PANÁČEK, Jaroslav. *Založení augustiniánského kláštera v České Lípě*. 1. vyd. Česká Lípa: Vlastivědné muzeum a galerie, 2010. ISBN 978-80-86319-14-8, s. 10.

Klášterní kostel Všechných svatých byl postaven až po osmdesáti letech od vydání zakládací listiny kláštera a vysvěcen v roce 1707.⁴⁹

I přes veškeré útrapy a újmy, které Českou Lípou potkaly během válečných událostí, byl kulturní život v barokní epoše mnohostranně bohatý. Jedním z hlavních center kulturního dění se stal právě augustiniánský klášter, který svými akcemi zapojoval měšťany do nábožensko-kulturních aktivit. Jednou z takových byla i pašijová procesí, na kterých se podílela i velká část obyvatelstva, ať prostřednictvím příprav, přímého aktérství, nebo nepřímo jako součást procesí.

Mezi nejpěstovanější umění v České Lípě patřila hudba. Ta se vyučovala ve škole při městském kostele, v soukromých školách a samozřejmě i v latinské škole klášterní. Hudba byla pro obyvatele velice důležitá a ve školách se vyučovala denně alespoň dvě hodiny. Dívky i chlapci vystupovali i veřejně, a to jak pro světské účely, tak pro účely náboženské. Vívali zpěvem příjíždějící duchovní a světskou vrchnost, doprovázeli při divadelních vystoupeních žáků či doprovázeli zpěvem výjevy křížové cesty.⁵⁰

3.1 Velkopáteční pašijová procesí v České Lípě na přelomu 17. a 18. století

V barokním období měla pašijová procesí na území České Lípy více než osmdesátiletou tradici. Konala se mezi lety 1670 a 1757. V roce 1670 dostali augustiniáni biskupské povolení z Litoměřic k pořádání živých obrazů ukazovaných ve velkopátečním procesí, vedeném z kláštera do městského kostela. Tím byl kostel sv. Petra a Pavla. Z období mezi léty 1711 až 1756 jsou průvody doloženy devětadvaceti tištěnými programy.⁵¹

Inspirace pašijových průvodů v České Lípě mohla pocházet z vrchlabských průvodů. Ve Vrchlabí byl také augustiniánský klášter, oba kláštery byly situovány do oblasti severních Čech a spojoval je i společný osud nově založených klášterů v době pobělohorské. Navíc mezi všemi augustiniánskými konventy panovala úzká spojitost, řeholníci bývali přikázáni jednou k tomu,

⁴⁹ PANÁČEK, Jaroslav, Marie VOJTÍŠKOVÁ a Ladislav SMEJKAL. *Z dějin České Lípy*, s. 63.

⁵⁰ Tamtéž, s. 75-77.

⁵¹ RON, V. *Lidové pašijové divadlo v českých zemích*, s. 107-108.

jednou k onomu klášteru.⁵² Pašijová procesí se konala i v okolních městech. V Zákupích jsou pašijová procesí datována kolem roku 1728 a probíhala podobně jako v České Lípě. Ve Cvikově probíhala na přelomu 17. a 18. století. V Mimoní pašijové hry inscenovali již od roku 1638. Zde se pašijové hry konaly do 50. let 20. století.⁵³ Sousedská města se mohla v této kulturně-náboženské tradici navzájem inspirovat a podporovat.

V letech 1741-1744 byla v České Lípě dokonce o Velkém pátku pořádána dvě procesí. Jedno připravovalo bratrstvo P. Marie Potěšující, které od roku 1681 působilo při augustiniánském klášteře a druhé organizovalo místní děkanství. Obě procesí na sebe pravděpodobně navazovala.⁵⁴

J. Panáček, L. Smejkal a M. Vojtíšková podávají ve své publikaci Z dějin České Lípy doklad o pašijových procesích, připravovaných augustiniány, která se konala po skončení třicetileté války. Přesnější časový údaj bohužel neudávají. „*Nejvelkolepější podívanou se staly od konce třicetileté války ve Svatém velikonočním týdnu pašijové hry.*“⁵⁵ Lze však obecné časové zařazení vnímat jako identické s časovým údajem, který ve svém díle uvádí i Vojtěch Ron či Osvald Hons, tedy přibližně rok 1670. Označení pašijové hry zde spíše jen zastupovalo pojem pašijové procesí. Na několika místech města byla postavena jeviště s nápisy podle zvoleného námětu, který se každoročně měnil. Divadelní inscenace vycházely z biblických podobenství a symbolických předobrazů Kristovy oběti. Průvod s trubači a bubeníky na koních přecházel od pódia jednoho živého obrazu k druhému. Nechyběli ani zpěváci, kteří byli většinou studenti či pocházeli z mariánského bratrstva, kajícníci, kteří se bičovali nebo nesli kříž či na hlavě trnovou korunu. Dále šli ve stanoveném pořádku příslušníci cechů a ostatní obyvatelstvo.⁵⁶

Badatel Osvald Hons, zabývající se především pašijovými produkcemi v Mimoní, uvádí ve své knize Pašijové hry v Mimoní, že již v letech 1661, 1682 a 1686 probíhala předčítání na pódiu českolipského kláštera. „*Na pódiu*

⁵² RON, V. *Lidové pašijové divadlo v českých zemích*. s. 109.

⁵³ HONS, Osvald. *Pašijové hry v Mimoní*. Mimoň: Město Mimoň, 1999. s. 1.

⁵⁴ RON, V. *Lidové pašijové divadlo v českých zemích*. s. 108.

⁵⁵ PANÁČEK, Jaroslav, Marie VOJTÍŠKOVÁ a Ladislav SMEJKAL. *Z dějin České Lípy*. s. 75.

⁵⁶ Tamtéž, s. 77.

augustiniánského kláštera byly z papírových figurín v životní velikosti vystavěny scény, k nimž se předčítalo. Taková představení jsou zde zaznamenána v letech 1661, 1682 a 1686.“ Nejspíše šlo o součást pašijových procesí, která z kláštera vycházela. Procesí vycházela z kláštera a kráčela městem do dnes již zaniklého kostela sv. Petra a Pavla. Od roku 1711 byla procesí velmi okázalá, neboť šlo o projev díky za to, že město zůstalo ušetřeno moru, který si svou krutou daň vybíral v okolních obcích.⁵⁷

Podle popisů průvodů šlo pravděpodobně o pašijové figurální procesí, které bylo nejrozšířenější a nejčtetnější. Vyjadřovalo Ježíšovo pašijové téma se všemi dobovými obsahy a důrazy nepřímo, prostřednictvím figur. Procesí tohoto druhu se konala především tam, kde působila jezuitská či piaristická kolej nebo klášter či jiná církevní instituce, při níž působila laická bratrstva, která se starala o kolektivní a individuální zbožnost svých členů a celé obce. Těmi byli v České Lípě augustiniáni. Ve figurálním procesí by měly kráčet postavy na vozech či na přenosných jevištích a znázorněny by měly být výjevy utrpení Páně. Kromě toho by se měli jednotliví účastníci procesí bičovat nebo nosit na svých bedrech kříž. Alegorické postavy na nesených či vezených jevištích vytvářejí alegorický živý obraz, seskupení, které má nějaký obsah. Naopak zase pašijové postavy náležitě nastrojené do kostýmů doprovázejí, jako barvitá živá skupina, vezené obrazy, tzv. pegmata.⁵⁸

V roce 1738 byl v České Lípě ve velkopátečním procesí vezen triumfální vůz s pegmatem představující „Hříchy“ (Pýcha, Ctižádost a Nenávisť), nad nimiž dominovala „Moudrost boží ve smrti na kříži“. Za vozem kráčela doprovodná skupina „farizejů“ nepřítelně křičících: „*My máme zákon a podle něho musí zemřít!*“ O sedm let později kolem pegmatu s Kristem na kříži kráčeli „pohané“, kteří pokyvovali hlavami a posmívali se: „*Jiným pomohl, sám sobě ne. Zachraň se a sestup z kříže.*“⁵⁹

V České Lípě průvod nesestupoval špalírem diváků, ale byl celoměstskou velkopáteční slavností a zbožnou kající manifestací. Účinkovala v něm většina

⁵⁷ HONS, O. *Pašijové hry v Mimoni*. s. 1-2.

⁵⁸ RON, V. *Lidové pašijové divadlo v českých zemích*. s. 183.

⁵⁹ Tamtéž, s. 71.

obyvatelstva, nebo byla alespoň jeho přímým účastníkem, kráčeje v závěru průvodu. Průvod se v určitých okamžicích zastavoval a došlo k jakémusi představení se průvodu. V České Lípě v letech 1733, 1735 a 1738 předepisují programy pro přenosná jeviště modlitbu. Průběh byl patrně takový, že se průvod zastavil na určitém místě a jednotlivé figurální obrazy přijížděly na vozech či byly přinášeny nosiči, duchovní vysvětlil jejich obsah, vyvodil z něho poučení a následovala předepsaná modlitba. Tato zastavení mohla být příležitostí k rozehrání malého výstupu. Nešlo o hru v pravém slova smyslu, ale spíš jen o oživení obrazu minimální esteticou akcí. V pozdějších letech je z popisů pravděpodobné, že došlo k i zavedení slovního výstupu jednotlivých postav pašijových dějů s velmi stručným, nedialogickým, kolektivně vyslovovaným textem složených z evangelických citátů, viz skupina křičících farizejů či pohanů. Při posledních augustiniánských procesích v České Lípě jednotlivé pašijové skupiny již pravděpodobně rozehrávaly obsáhlejší scénky, které bychom již mohli označit za dramatické výstupy. Například doprovod IV. přenosného jeviště z roku 1749. Kristus je na volání lidu: „Ukřižuj ho...“, odsouzen Pilátem, bere svůj kříž a odnáší ho na Kalvárii, obklopen Herodem, Kaifášem a mnoha dalšími vojáky a lidmi.⁶⁰

V roce 1749 za nejasných důvodů augustiniánské bratrstvo od procesí o Velkém pátku upouští a v tradici pokračuje bratrstvo Narození P. Marie. Průvod byl v následujících letech proveden pětkrát, v letech 1752, 1753, 1755, 1756, 1757. Zavedena byla i novinka, před procesím a po něm bylo inscenováno na náměstí „*Představení o utrpení Páně*“.⁶¹

Jen co českolípští augustiniáni přestali podporovat a pořádat osmdesátiletý zvyk velkopátečních kajících průvodů, pokračovali v něm měšťané a přeměnili je postupně v jevištní pašijovou hru. Zmocňují se tak tématu divadelně dramatickou inscenací.⁶² Velkopáteční procesí se tedy stala určitým východiskem zrodu pašijových inscenací.

⁶⁰ RON, V. *Lidové pašijové divadlo v českých zemích*. s. 110-111.

⁶¹ Tamtéž, s. 108.

⁶² Tamtéž, s. 71.

3.2 Pašijové hry v České Lípě v 18. století

Za nejasných důvodů ruší v roce 1749 augustiniáni v České Lípě patronát nad procesím. Není jasné, zda byli k rozhodnutí donuceni, nebo sami pokračovat nechtěli. Pořádání procesí se zhostilo bratrstvo Narození P. Marie, které ještě několikrát procesí zrealizovalo. Brzy se však projevila touha obyvatel České Lípy, která je vedla za intenzivnějším nábožensko-kulturním prožitkem. Prostí lidé už netoužili po teologických abstrakcích, křečovitě zobrazovaných v alegorických figurách, bez vyhraněné fabule, po příbězích starozákonních, lákavých sice, ale ukazovaných mrtvě, v neživých sochách a malbách. Lidé zatoužili po živých, pohybujících se aktérech, po prožití, po hraném příběhu. Těžištěm figurálního procesí byl vždy obraz, zatímco podstatou pašijové hry je ona dramatická situace.⁶³

Dokud byla procesí řízena duchovními, kladl se důraz na neživé alegorické podání, které v programu zabíralo nejvíce místa. Části průvodu jsou v nich vysvětlovány rozvlácným, traktátovým teologickým jazykem. To, co přihlízející těšilo, byly především živé skupiny, představující především pašijové okamžiky, či posléze předvádějící pašijové výstupy a doprovázející pěšky, na vozech nebo na koních, podle duchovenstva dominující, přenosná jeviště. Od roku 1752 se procesí stalo majetkem lidových vrstev (českolipských sousedů sdružených v náboženském bratrstvu emancipujícího se do měšťanstva) a vývoj k pašijové inscenaci proběhl poměrně rychle. Duchovenstvo mělo samozřejmě stále možnost radikálně zasáhnout, kontrolovat nebo být jakýmsi rádcem.⁶⁴

Tradiční procesí augustiniánského typu nakonec zcela pohltila sousedská pašijová inscenace. Dokladem je záznam velkopáteční slavnosti z roku 1755. Od roku 1755 dochází k výrazné změně, před a po procesí, které organizovalo bratrstvo Narození P. Marie, se inscenovalo na náměstí „*Představení utrpení Páně*“.⁶⁵ Inscenace byla prvním krokem ke změně klasického figurálního procesí v jevištní hru.

⁶³ RON, V. *Lidové pašijové divadlo v českých zemích*. s. 111-112.

⁶⁴ Tamtéž, s. 112.

⁶⁵ Tamtéž, s. 108.

Titul procesí toho roku vyjadřoval téma: „*Umírající Josef jako předobraz umírajícího Ježíše, našeho dobrého Josefa v utrpení a smrti, aneb Kristus Ježíš ve svém bolestném utrpení a hořké smrti zobrazený starozákonním Josefem.*“ Velkopáteční slavnost byla na počátku a v závěru rámována pašijovou hrou „*Představení utrpení Páně*“. Ta byla inscenována na náměstí, kde bylo postaveno pódium či jeviště a na něm byla provedena její první část, skládající se ze sedmi výstupů: 1. Kristova modlitba na Olivetské hoře, 2. Zrazení Krista falešným polibkem Jidáše, 3. Kruté svázání Krista a jeho žalářování, 4. Odvedení Krista k Annášovi a jeho představení u Kaifáše a falešných radních, 5. Bolestné bičování Krista a jeho trním korunování u Piláta, 6. Posmívání Krista a jeho převlečení do bílého roucha u Heroda, 7. Ukrutný rozsudek nad Kristem k smrti ukřižováním Piláta.⁶⁶

Poté teprve vycházelo figurální procesí, v němž všechny postavy prvního představení jely nebo šly jako doprovod přenosných jevišť s předobrazy starozákonního Josefa. Za IV. přenosným jevištěm, na kterém mělo být malbou zobrazeno Putifarčino pomlouvání a urážení Josefa, což mělo připomínat Ježíšovo korunování trním a jeho zesměšňování jako falešného krále, předepisuje tištěný program tuto doprovodnou skupinu: 1. Nejdříve jede na triumfálním voze Spravedlnost s tasenou šavlí a váhou, 2. za ní jedou na koni Pilátovi sluhové s umyvadlem a ručníkem, 3. na to Ježíš, obklopen rotou ozbrojených žoldnéřů, nese kříž, 4. a s touto skupinou jedou na koních Annáš, Kaifáš, Herodes a Pilát, 5. další představitel Krista, který vede skupinu nosičů křížů. V této skupině je vlastně předveden další úsek pašijové fabule, a to Ježíšova křížová cesta, která měla spojit obě části představení. Když průvod došel na další místo, patrně k dalšímu jevišti na náměstí, byly předvedeny čtyři závěrečné výjevy, tentokrát situované na Kalvárii: 1. Ukřižování Krista mezi Dismou a Jesmou, 2. Longinovo bodnutí Krista do boku, 3. Losování vojáků pod křížem o Kristův šat, 4. Snímání z kříže.⁶⁷

⁶⁶ RON, V. *Lidové pašijové divadlo v českých zemích*. s. 113.

⁶⁷ Tamtéž, s. 114.

Ve výčtu jednotlivých výstupů jsou nápadně zdůrazněna jeviště. Na základě toho můžeme předpokládat, že na velké scéně českolipského náměstí muselo být postaveno několik jevišť.

1. Olivetská hora
2. Žalář
3. U Annáše
4. U Kaifáše
5. U Piláta
6. U Heroda
7. Kalvárie

Bohužel nejsou dochovány žádné zmínky o textu představení. Některé výstupy byly pravděpodobně již dříve součástí augustiniánského procesí, v roce 1755 se jen semkly do jedné celistvé inscenace.⁶⁸

Zmínky o poslední velkopáteční produkci pocházejí z roku 1757. K zániku mohly přispět události sedmileté války, která znemožnila nákladná představení, v úvahu přicházejí i jiné důvody, jako nepřízeň úřadů vůči produkcím, výhrady augustiniánů či neshody mezi účinkujícími. Z dalších let již nejsou žádné zmínky o pašijových produkcích, to však neznamená, že tato dlouholetá tradice v tak bohatém nábožensko-kulturním životě naprosto zanikla.

O budoucnosti českolipského kulturně-náboženského života přesto nelze hovořit s optimismem. Barvitý obraz kulturně-náboženského života, trvajících půldruhého století, pohasl tedy jednak strašným městským požárem v říjnu 1787 a jednak osvíceneckými zásahy Josefa II. Nařízeními ve věcech církevních byla postupně zrušena bratrstva, poustevníci, poutě, pašijová procesí a hry. V roce 1773 při snižování počtu gymnázií Marií Terezií byla zrušena i latinská škola v České Lípě. Dochází k naprostému utlumení kulturního života, náboženských aktivit a s ním i snah o organizování pašijových procesí a inscenací.⁶⁹

⁶⁸ RON, V. *Lidové pašijové divadlo v českých zemích*. s. 114-115.

⁶⁹ PANÁČEK, Jaroslav, Marie VOJTÍŠKOVÁ a Ladislav SMEJKAL. *Z dějin České Lípy*. s. 81.

3.3 Obnovení pašijových her v České Lípě

Vzkříšení tradice pašijových her v České Lípě probíhá již od roku 2004 a stále trvá. Objemná skupina organizátorů se každým rokem pokouší o dokonalejší podobu inscenace, která je náročná nejen herecky, ale i organizačně.

Z pašijové inscenace se postupem času stala tradice, kterou si oblíbili nejen obyvatelé České Lípy, ale i lidé z širokého okolí. Pašijová inscenace obohacuje kulturně-náboženský život v České Lípě a probouzí v lidech znalost o náboženském světě, který je součástí naší kultury.

V roce 2016 proběhla velká změna. Jelikož byl Velký pátek znovu ustanoven státním svátkem, změnil se den představení z Bílé soboty na Velký pátek, což ještě více umocnilo autentičnost celého pašijového příběhu.

3.3.1 Proces obnovy pašijových her

Po téměř 250 letech dochází k znovuoživení pašijové produkce v České Lípě. Několik nadšenců spolu s klíčovou osobností, tehdejšího kastelána hradu Lipý, Petra Nárovce, nejdříve zrealizovalo v roce 2003 vánoční produkci Živého Betlému s klaněním tří králů. Byla to jejich první větší akce na hradě Lipý. Představení Živého Betlému mělo velký úspěch a iniciátoři přemýšleli nad dalšími způsoby, jak v České Lípě rozšířit a prohloubit kulturně-náboženské tradice. Dali si za cíl nové zinscenování pašijových her, které v České Lípě probíhalo naposledy v polovině 18. století.

Za jednu z nejdůležitějších osobností českolipských pašijových her můžeme považovat již zmíněného Petra Nárovce, který byl jedním z iniciátorů znovuoživení pašijových her i zmíněné vánoční inscenace. Petr Nárovec nebyl jediným podněcovatelem, ale je osobností důležitou především proto, že vždy byl a stále je klíčovou postavou českolipských pašijových her. Vždyť on sám tvrdí: *„Kdo přišel s nápadem udělat pašijové hry, už asi nezjistíme, zdali jsem to byl já nebo Tomáš Křivánek či někdo z našich přátel.“*⁷⁰

Pašijové hry se poprvé znovu realizovaly 10. dubna 2004, a až do roku 2016 se konaly každoročně na Bílou sobotu velikonoční ve tři hodiny po poledni.

⁷⁰ NÁROVEC, Petr. Vzkříšení tradic. *Věčko*. 2007, 6(3), s. 60-63.

Jedním z důvodů, proč byly první hry realizovány v roce 2004, byla nejen rodící se myšlenka znovuoživení her, ale i zpřístupnění hradu Lipý široké veřejnosti, které proběhlo v červnu roku 2003. Jelikož byl Petr Nárovec kastelánem hradu Lipý a areál hradu dobře znal, věděl, jak příhodné bylo hradní prostranství k pašijovým hrám. Díky němu nepotřebovali herci kulisy. Kamenné zbytky hradeb obrostlé zelení působily přirozeně a dodávaly hrám větší autentičnosti než strojené kulisy. První představení posledních dnů Ježíšova života bylo realizováno formou živých obrazů. Skupina iniciátorů, mezi které patřil Petr Nárovec, Tomáš Křivánek, Jan Policer a další, zkoušeli jednotlivé obrazy nejdříve v provizorních prostorách, po tělocvičnách či doma. Nikdo z nich nebyl profesionálním hercem ani režisérem. Nakonec bylo účastníků pašijí téměř pětadvacet.⁷¹

Na první představení přišlo kolem tří set lidí, což můžeme považovat za velký úspěch. V roce 2006 se již na nádvoří hradu sešlo téměř devět set návštěvníků, o rok později dokonce 1 300 diváků.

V dalších letech se od živých obrazů upustilo a začalo zkoušení opravdové dramatické inscenace o utrpení Ježíše Krista. Výchozím materiálem pro scénář pašijových her byla samozřejmě evangelia Nového zákona. Scénář připravoval Petr Nárovec spolu s Tomášem Křivánkem. Odborný dozor zastával magistr Jan Policer, který jim pomáhal s výběrem vhodných pasáží z jednotlivých evangelií. Scénář pašijové hry je rozdělen do čtrnácti scén. Inspirace přicházela i z filmu Umučení Krista či muzikálu Jesus Christ Superstar. Scénář se každý rok trochu upravuje v závislosti na režijním vedení. Toho se poprvé v roce 2016 ujal divadelní režisér a člen místního ochotnického souboru Divadelní klub Jirásek František Zborník. Dříve pašijové hry režíroval Petr Nárovec, Josef Fárek či další dobrovolníci.⁷²

Z analýzy textu českolipských pašijových her se dozvídáme, že scénář byl nerovnoměrně inspirován všemi evangelií, i přestože jsou některá evangelia historicky méně či více věrohodná. V této souvislosti se scénář zaměřuje více na danou situaci než na historicky správnou volbu. Pašijové hry v České Lípě se

⁷¹ HÁMOVÁ, Petra. Příprava Pašijových her je jedno velké dobrodružství. Českolipský deník. 2007, 15(34), s. 9.

⁷² NÁROVEC, Petr. Vzkříšení tradic. s. 60-63.

snaží o silnou autentičnost situací, především týkající se mučení Ježíše a samotného křížování. V tomto směru jsou poměrně naturalistické. Díky těmto prvkům se pašijové hry stávají důvěryhodnými a herci své role silně prožívají.

3.3.2 Herecké obsazení

Pašijové hry připravuje každoročně Ochotnický spolek Lípa spolu s dalšími nadšenci. Mezi ně patří někteří členové Divadelního klubu Jirásek a ochotnického divadelního spolku NOPOD. V hudební sféře se plně realizují učitelé a žáci ze Základní umělecké školy v České Lípě.

Již od počátku bylo jasné, že k pořádání pašijových her bude nezbytné velké množství osob, které zastanou roli některé postavy pašijového příběhu. Hlavní iniciátoři oslovovali své přátele a hledali muže, který by se zhostil specifické role Ježíše. Toho nakonec ztvárnil Tomáš Křivánek. Ostatní role pašijového příběhu zastávají členové divadelních souborů, ochotníci či dobrovolníci, kteří mají chuť se tohoto představení zúčastnit.

Role Ježíše byla za celou dobu trvání pašijí obsazena pouze třemi muži. Prvním z nich byl Tomáš Křivánek, který si příběh utrpení prožil mezi lety 2004 až 2010, po něm převzal úlohu Krista Josef Fárek, který ztvárnil Ježíše v letech 2011-2014. Posledním mužem, který se ujal této nelehké role, byl Jakub Neumayer.

Areál vodního hradu Lipý spojuje během představení pašijových her obyvatele České Lípy, a to nejen dobrovolníky hrající, ale i přihlížející, kteří se jako dav stávají součástí pašijového příběhu.

3.3.3 Hudební doprovod

Rok od roku se všichni organizátoři pašijových her snaží, aby byla inscenace pašijí dokonalejší a působivější. Podle toho se odvíjí i změny, které utvářejí celistvost pašijového představení. Nejedná se pouze o režijní úpravy, scénář či kostýmy. Velkou změnou prošel i hudební doprovod pašijí. Hudba dotváří dramatickosti situace, podkresluje atmosféru každého představení a vytváří jednotný umělecký celek, který na diváka silně emocionálně působí.

Pašijové hry byly od svého počátku doprovázeny pouze reprodukovanou hudbou. V prvních letech šlo o hudební skladby, které nebyly nijak dobově jednotné. Hudební výběr byl odkázán spíše na atmosféru dané scény, neodpovídal však dobově.

V roce 2013 organizátoři připravili novou hudbu, kterou dobově hledali v klasice a vážné barokní hudbě, u skladatelů, kteří jsou pro původní tradici pašijí časově odpovídající.⁷³ Další rok se už tento hudební výběr neopakoval, nejenže byl shledán za nevhodný, ale došlo k mnohem revolučnější změně ve sféře hudební.

V roce 2014, k příležitosti jubilea pašijí (i když představení to bylo již jedenácté), doprovázel celé představení živý orchestr s autorskou hudbou, které pro představení zkomponoval Marek Kučera, ředitel Základní umělecké školy v České Lípě. Orchestr čítá patnáct až dvacet členů a je dirigován Pavlem Hricem. V areálu hradu je orchestr umístěn na vystavěném dřevěném pódiu, po pravé straně divákům, kteří pohlížejí na jihovýchodní část hradu, tedy na dva kamenné oblouky.

Jedná se o scénickou hudbu připravovanou na míru pro českolipské pašije. Hudba se tvořila na základě videozáznamu z pašijí roku 2013. „*Šlo o to dodržet především určité časování hereckých scén.*“, upřesňuje Marek Kučera.⁷⁴ Toho roku nastal i pokrok týkající se techniky, herci již nemuseli křičet do davu, ale byli ozvučeni mikroporty, ty zajistily lepší přenos mluvené řeči divákům.

3.3.4 Vodní hrad

Vodní hrad Lipý v České Lípě se stal ideálním místem pro zinscenování pašijových her, nejen svým jedinečným areálem a historickým vzhledem, ale i díky spojitosti s osobou Petra Nárovce, dřívějšího kastelána hradu Lipý. V jeho snažení vždy bylo, aby si lidé k hradu vytvořili bližší vztah a uvědomili si, že i na první pohled zrujnované zbytky hradu nesou v sobě část zajímavé historie. Cílem bylo vzbudit o hrad zájem a vytvořit z něj místo, kam se lidé budou vracet pro

⁷³ POLÁK, Michael. *Lípa chystá pašije. Už podesáté.* Českolipský deník. 2013, 21(59), s. 1.

⁷⁴ POLÁK, Michael. *Jubilejní pašije v České Lípě: orchestr, autorská hudba a loučící se Ježíš.* Českolipský deník. 2014, 22(86), s. 1-2.

zhlédnutí nejrůznějších kulturních akcí, tedy jakési kulturní centrum.

Pašijový příběh se z převážné části odehrává v jihovýchodní části hradeb, kde probíhají scény od Poslední večeře až k odsouzení Ježíše Nazaretského. V této části stojí dva kamenné oblouky, jeden menší (vlevo), druhý rozsáhlejší (vpravo). (obr. 4) Před menším obloukem jsou vystavěné dřevěné schody, díky kterým vzniká jakýsi prostorový okruh. Herci mohou vylézt na hradby po schodech projít zadní částí hradeb a vyjít opět dole v prostranství u diváků, díky schodům v hradbách. Tvoří se tím dějová cesta, kterou musí ujít Ježíš k velekněžím či Pilátovi. Dva oblouky vytváří velice funkční prostorové předěly. V menším oblouku vystupuje vypravěč, stává se palácem velerady a představuje zahradu Getsemany. Větší oblouk poskytuje prostor pro Poslední večeři a zastupuje Pilátův palác. Herodovo sídlo je situováno v levé části hradeb, naprosto oddělené od ostatních dějišť. Pranýř je upevněn před dřevěnými schody.

Křížovou cestu tvoří prostranství hradu od jihovýchodní části hradeb až k protější vyvýšené straně nádvoří, kde dochází k ukřižování Ježíše Krista a dvou zločinců. Po ochozech hradeb se tradičně prochází římsí legionáři, kteří symbolicky hlídají Pilátův palác, a už z dálky diváky upozorňují na událost, která se právě v onen moment na hradě Lipý odehrává.

4 Pašijová inscenace: část před procesem

Českolipské pašije dodržují klasickou posloupnost pašijového příběhu evangelií, až na jednu výjimku. Příběh Ježíšova utrpení začíná poslední večeří, nekončí však ukřižováním, snímáním z kříže a pohřbením. Poslední scénou představení se stalo zmrtvýchvstání. Pašijová inscenace přidává k příběhu další dramatickou situaci, která tradičně spadá do oslav Zmrtvýchvstání Páně na velikonoční neděli. Tato poslední scéna, při které se Ježíš vrací na pomyslné jeviště hradu oblečen v čistém bílém rouše a pohlédne s otevřenou náručí na celý dav přihlížejících, má symbolizovat onu naději a vytvořit pomyslnou tečku za celou inscenací.

Následující kapitoly popisující průběh pašijových her v České Lípě čerpají ze scénáře pašijových her v České Lípě, video záznamu pašijí a vlastních zkušeností. Všechny citované ukázky jsou převzaty ze současného scénáře pašijových her.

4.1 Úvodní část

Po zaznění úvodní melodie vchází na jihovýchodní část hradu, kde se v horizontu vyvyšují kamenné oblouky, vypravěč. Ten svolává diváky a stručně nastiňuje, jaký příběh jim bude představen. Diváci pašijí na něj pohlíží z nádvoří. Po prvních slovech vchází do vedlejšího rozsáhlejšího oblouku vypravěčka a odříká krátký úryvek inspirovaný knihou proroka Izaiáše, kapitolou 53, ze Starého zákona. Tento úryvek je částí proroctví, v němž je vyjádřen příchod očekávaného mesiáše, vykupitele, beránka božího, který trpí za naše hříchy. Po této promluvě vypravěčka odchází. První vypravěč stručně seznamuje s osobou Ježíše a okolnostmi, které brzy nastanou. Hovoří i o židovských svátcích nekvašeného chleba a uvádí scénu s Poslední večeří.

„Bylo to při večeři. Ježíš věděl, že mu dal otec vše do rukou a on že vyšel od Boha a nyní se k Bohu navrácí. I zasedli ke stolu a Ježíš pravil...“

4.2 Poslední večeře

Inscenace začíná první scénou Poslední večeře, odehrávající se v pravém oblouku, kde usedá Ježíš s dvanácti učedníky, aby pojedli slavnostní večeři, kterou si Židé

připomínali odchod z Egypta. Zasedají k dlouhému stolu podobně jako ve vyobrazení Poslední večeře Leonarda da Vinciho. (obr. 5) Židé však v době Ježíše Nazaretského běžně hodovali vleže na lůžkách s poduškami, opření loktem o polštáře a jedli volnou pravou rukou. Ježíš sedící uprostřed svých učedníků svěřuje jim zásady, kterých by se měli držet v jeho budoucí nepřítomnosti.

Ježíš: „...jestli vás svět má v nenávisti, nezapomeňte, že ještě před tím měl v nenávisti mě. Nezapomínejte také, že sluha není nad svého pána. Když pronásledují mne, budou pronásledovat i vás. Nebojte se. Přijde Utěšitel, který zjeví pravdu o Bohu a přijde od Otce.“

V této scéně ustanovuje tradici eucharistie. Rozlomí chléb a podává ho učedníkům jako své tělo a kalich s vínem jako svou krev, která je znakem zpečetění smlouvy mezi ním a lidem. (obr. 6)

Ježíš: „Vezměte a jezte. Toto je mé tělo, které se za Vás vydává.“

Ježíš: „Toto je má krev. Krev smlouvy, která se prolévá za všechny. Amen, pravím vám. Už nikdy nebudu pít z plodu révy, až do toho dne, kdy z nového plodu budu pít v Božím království.“

„Tento kalich je nová smlouva zpečetěná mou krví, která se za vás prolévá.“

Ve scéně dále následuje Ježíšovo podezření a Jidášův odchod, který jde vykonat to, co bylo stanoveno. Petr se zde snaží Ježíšovi prokázat svou oddanost, ale Ježíš ho obeznámí s budoucí skutečností, se zapřením, které Petr ještě té noci vykoná. Ježíš odchází ze scény, pomyslně do Getsemanské zahrady, a za ním všichni učedníci.

Scéna neobsahuje omývání chodidel učedníků, které je zmíněno v Janově evangeliu (*J 13, 3-5*). Podobně je na tom i situace s projevem Petrovi vzpurné oddanosti, která se podle synoptických evangelií Marka (*Mk 14, 29*) a Matouše (*Mt 26, 33*) odehrává až v Getsemanské zahradě, ne při Poslední večeři. Janovo (*J 13, 37*) a Lukášovo (*Lk 22, 33*) evangelium popisuje projev Petrovi oddanosti již při večeři.

Na scénu znovu vstupuje vypravěč, který tvoří jakýsi předěl mezi dalším obrazem udání Ježíše Jidášem a nocí úzkosti v Getsemanské zahradě.

4.3 Jidáš u velerady

Jidáš vystupuje po hlavních dřevěných schodech k sídlu velerady v malém oblouku. Potkává strážce, které ho nechtějí pustit dál. Na scéně se objevuje Kaifáš s Annášem. Jidášova slova zaslechne velekněz, který ho pozve do svého dvora a chce slyšet vše o místě, kde je nyní Ježíš Nazaretský.

Jidáš: „Kaifáši! Hledáte prý mého Mistra. Hledáte Ježíše Nazaretského? Vím, kde dnes večer bude.“

Kaifáš: „Pusťte ho! Pojd' blíž.“

Jidáš jim vypoví vše o svém učiteli a nechá si vyplatit odměnu třiceti stříbrných. Velekněží pošlou Jidáše se strážemi do Getsemanské zahrady, aby zde Ježíše zatkli.

Podle synoptických evangelií je Jidášova zrada zaplácena a ztvrzena již před onou večeří. Pouze v Janově evangeliu (*J 13, 26-30*) odchází Jidáš udat svého Mistra po soustu, kterým ztvrdil svou vinu a tím i budoucí Ježíšovu cestu. Z této časové posloupnosti čerpal také scénář, nebylo použito podaného sousta, ale označení provinilého, které uvádí Markovo (*Mk 4, 20*) a Matoušovo (*Mt 26, 23*) evangelium.

Ježíš: „Jeden z vás. Jeden z vás dvanácti. Ten, který si se mnou namácel chléb v téže míse.“

Vypravěč vchází před oblouk a přibližuje divákům pocit úzkosti a strachu, který Ježíš v zahradě prožíval.

4.4 Getsemanská zahrada

Ježíš se svými učedníky Petrem, Janem a Jakubem přicházejí do zahrady Getsemany situované v levém oblouku. Prostorově se zde vystřídají s veleradou. Ostatní učedníci na scéně vůbec nejsou, důvodem je nejen malý prostor, ale také to, že tito tři učedníci sehráli při zatčení v Getsemanské zahradě nejdůležitější roli. Podle evangelií to byli také ti, které si Ježíš v zahradě odvedl stranou. Učedníci zůstávají v zatravněné části hradeb pod obloukem, Ježíš pomalu vystupuje na malý oblouk a začíná se modlit ke svému Otci. (obr. 7)

Ježíš: „Abba, Otče, tobě je všechno možné, odejmi ode mě tento kalich! Avšak ne,

co já chci, ale co ty chceš.“

Bojuje s úzkostí a žádá Boha, aby ho zbavil svého poslání. Apoštolové mezitím usínají. Noc v Getsemanské zahradě má znázorňovat onu úzkost a strach. Ježíš sestupuje z oblouku a zjišťuje, že jeho učedníci spí. Pohoršen slabostí jejich těla navádí je k modlení a bdělosti.

Ježíš: „Petrě! To jste nemohli ani hodinu se mnou bdít?“

Petr: „Mistře, co se ti stalo?“

Jan: „Mám zavolat ostatní, Pane?“

Ježíš: „Ne. Nechci, aby mě takto viděli.“

Petr: „Jsi v nebezpečí?“

Matouš: „Máme utéci, Mistře?“

Ježíš: „Ne, zůstaňte tu. Bděte a modlete se, abyste nepřišli do pokušení. Duch je sice ochotný, ale tělo je slabé. Modlete se!“

Znovu vystupuje na oblouk a modlí se.

Ježíš: „Otče můj, není-li možné, aby mne ten kalich minul, a musím-li jej pít, staň se tvá vůle.“

Smiřuje se s osudem a uvědomuje si budoucí události. V této scéně promlouvá se svým Otcem pouze dvakrát. V Markově (*Mk 14, 35-41*) a Matoušově (*Mt 26, 39-44*) evangeliu se dočítáme, že Ježíš oslovuje svého Otce třikrát, aby z něj sňal ono poslání. V Lukášově evangeliu přicházejí strážé záhy po první Ježíšově modlitbě (*Lk 22, 40-48*), Jan se ve svém evangeliu o prosbách k Bohu nezmiňuje.

Ježíš schází dolů, probouzí učedníky a očekává svého zrádce. Chvíli na to přichází Jidáš s vojáky velerady. Každý z apoštolů se označí za Ježíše, aby svého Mistra ochránili.

Ježíš: „Koho hledáte?“

Vojáci: „Hledáme Ježíše Nazaretského!“

Petr: „Já jsem Ježíš!“

Jan: „Ne, já jsem Ježíš.“

Ježíš: „To jsem já.“

Tento počín se neobjevuje v žádném evangeliu. Jidáš políbením označí svého Mistra a s proviněním uteče. Začíná boj mezi učedníky a židovskými

strážemi. V této scéně se objevuje useknutí ucha jednomu z vojáků apoštolem Petrem. I zde Ježíš ránu svým dotekem uzdraví. Tento Petrův čin, který měl vyjadřovat i část jeho prudkého charakteru, se objevil ve všech evangeliích, ale pouze v Lukášově evangeliu Ježíš ránu znovu zacelil (*Lk 22, 51*). Apoštolové utíkají a Ježíš je svázán a odveden strážemi. Jen Petr jde pomalu za nimi. V Janově evangeliu svázaného Ježíše následuje Petr a další učedník, díky kterému se Petr dostane na velekněžův dvůr (*J 18, 15*).

4.5 Ježíš u velerady

Stráže s Ježíšem obejdou pomyslný palác a přicházejí po hlavních schodech k hradním obloukům, zde na ně již čeká Annáš a velekněz Kaifáš. Petr celou scénu sleduje zpozzdálí. V této scéně se odehrává Annášův a Kaifášův výslech, urážení a snahy o obvinění Ježíše z Nazareta. Používají proti němu falešné výroky a svědectví, která se ovšem neshodují. Nakonec je obžalován za rouhání, zbit a odveden do zadní části hradu.

Kaifáš: „Ticho! Ten člověk vás všechny očaroval. Nemáš k tomu co říct? Nic neodpovídáš na to, co tito lidé proti tobě vypovídají?! Nic na ta obvinění neřekneš? Ptám se tě, Ježíši z Nazareta, pověz nám, jsi Mesiáš, Syn živého Boha?“

Ježíš: „Jsem. A uvidíte Syna člověka, jak sedí po pravici Všemohoucího a jak přichází v nebeských oblacích.“

Kaifáš: „Rouhání!“

V této scéně vystupuje pouze Annáš s Kaifášem a stráže, což odpovídá představě v Janově evangeliu (*J 18, 13 a 24*). V Matoušově (*Mt 26, 59*) a Markově evangeliu (*Mk 14, 53*) se schází celá velerada, která by měla o osudu Ježíše rozhodnout. Velekněz si podle Matoušova (*Mt 26, 65*) a Markova (*Mk 14, 63*) evangelia na důkaz Ježíšově rouhání, roztrhl své roucho, což bylo symbolem bolesti, údivu a odsouzení k smrti. Toto jednání se ve scéně neobjevuje. Po rozsudku smrti je Ježíš odveden do vězení.

4.6 Petrovo zapření

Do hradního oblouku vchází vypravěč a přibližuje nám, co se událo s Petrem. Petr se ohřívá u ohně před palácem, když k němu přijde jeden ze stráží velerady.

Voják velerady: „Neviděl jsem tě ve společnosti toho Galilejce? Ano! Ty si jeden z jeho učedníků! Poznávám tě!“

Oslovuje ho s obviněním, že je to on, kdo byl s Ježíšem v Getsemanské zahradě. Takto se ho zeptá třikrát a Petr Ježíše třikrát zapře, přesně tak, jak to Ježíš předpověděl. Ve všech evangeliích je Petrovo zapření popsáno.

Vypravěč vystupuje před oblouk a připomíná nám Petrovi myšlenky a hořký pláč, kterému propukl. Uvádí nás i časově do děje, tedy do hodiny brzkého rána. Nastiňuje další událost spojenou s odčiněním Jidášových skutků.

4.7 Jidášova sebevražda

Provinilý Jidáš vystupuje po schodech k veleradě. Hysterický křik vyjadřuje strach a úzkost, která ho doprovází na cestě k veleknězi. Jidáš se snaží vrátit třicet stříbrných a očistit Ježíše, aby ho zachránil. Kaifáš s Annášem ho bez slitování odmítnou.

Jidáš: „Propusťte ho, propusťte mého Mistra! Vezmi si své stříbrné zpátky. Tu máte! Zhřešil jsem, a zradil nevinnou krev.“

Kaifáš: „Když myslíš, že jsi zradil nevinnou krev, je to tvoje věc, vezmi si své peníze a jdi. Ted' už toho svého Mistra nezachrániš!“

Jidáš v zoufalosti ukončí svůj život sebevraždou. Zahodí získané peníze a seskočí z oblouku, z něhož je poté vyvěšen vycpaný oběšenec.

Jidášův návrat k veleknězi Kaifášovi a Annášovi je popsán pouze v Matoušově evangeliu (Mt 27, 3-5). Ostatní evangelisté se o osudu Jidáše Iškariotského dále nezmiňují.

5 Pašijová inscenace: proces ukřižování

5.1 Před Pilátem Pontským

Annáš, Kaifáš spolu se strážemi a Ježíšem přicházejí k Pilátovi Pontskému, který je překvapen brzkou ranní hodinou. Přesto je přijme, jelikož mu byl strážemi nastíněn důvod jejich příchodu.

Velitel: „Pane, omlouvám se, ale přichází sem velekněz a s ním dav lidí.“

Pilát: „Co tu u Bohů chtějí v tuto brzkou hodinu, vždyť mají ty své svátky, proč je v pokoji neslaví? Ani chvilku klidu mi nedopřejí!“

Velitel: „Konzule, vedou sem prý nějakého muže, jedni o něm tvrdí, že to je buřič, jiní zas, že to je prorok.“

Pilátův palác Antonia je situován v pravém větším oblouku, kde se odehrávala i Poslední večeře. Annáš s Kaifášem přicházejí po hlavních schodech k Pilátovi. Snaží se ho přesvědčit, aby on sám Ježíše odsoudil k smrti. Pilát je tímto nařčením spíše ohromen a nechápe, proč by měl Ježíše nechat ukřižovat.

Ježíš je po prvním naléhání velekněze předveden před Piláta. Pilát promlouvá k Ježíšovi a diví se, jak je možné, že již nese stopy mučení. Snaží se zjistit pravdu a ptá se Ježíše, zdali je židovský král. Ten přiznává, že je králem jiného světa.

Pilát: „Velekněží proti tobě přednesli mnoho žalob. Nic neodpovídáš? Slyšel jsi, co všechno na tebe žalují! Ty jsi židovský král?“

Ježíš: „Ptáš se sám od sebe? Nebo se ptáš proto, že ti to řekli jiní?“

Pilát: „Proč bych se tě na to měl ptát sám? Jsem snad Žid? Tví Velekněží a tvůj národ mi tě vydali. Chtějí, abych tě nechal popravit. Proč? Co jsi udělal? Jsi král?“

Ježíš: „Mé království není z tohoto světa. Kdyby mé království bylo z tohoto světa, moji uředníci by nedopustili, abych ti byl vydán.“

Pilát: „Takže jsi král?“

Ježíš: „Proto jsem se narodil.“

Pilát na něm neshledává žádnou vinu a chce ho nechat propustit. Velekněz Kaifáš na Piláta stále doléhá. Pilát se brzy dozvídá, že je Ježíš Galilejec a odvolává se na Heroda, který Galileji vládne a v onech dnech setrvává

v Jeruzalémě. Ježíšovo zastavení u Piláta je zaznamenáno ve všech evangeliích. Pilátovo odvolání na Heroda Antipa je převzato z Lukášova evangelia (Lk 23, 7-12), on jediný se o něm zmiňuje.

5.2 Herodes Antipas

Sídlo Heroda Antipa je situováno ve stejné části hradeb, v nejkrajnější levé části. Obklopen ženami, popíjející víno přijímá Herodes velekněze spolu s Ježíšem. Kaifáš obeznámí Heroda Antipa s Pilátovým rozhodnutím, které je k němu posílá. Herodes se nadšeně obrací k Ježíšovi a označuje ho za kouzelníka, protože již zaslechl zvěsti o činech a zázracích, které Ježíš vykonal. Vyžaduje od něj zázrak, kterým by se mohl z obvinění vykoupit. Ježíš mlčí.

Herodes: „To je ten Ježíš z Nazareta? Ten velký kouzelník a mág? Mnohé jsem o tobě slyšel a dlouho toužil se s tebou setkat, ty prý děláš věci zázračné! Chodíš po hladině vodní, vodu ve víno proměníš, nemocného i mrtvého prý uzdravíš, pojd' blíž a sedni si tu se mnou. Tu máš nový šat, abys nechodil tak otrhaný. Jsi-li takový, jak se praví, udělej tu před námi nějaký zázrak, aspoň malý, pohleď, v poháru mi došlo víno, no tak Ježíši Nazaretský, slyšíš?“

„Ty se mnou nemluvíš? Slyšel jsi, co na tebe tihle kněží žalují? Udělej zázrak a já ti slibuji, že do konce života budeš žít v blahobytu na mém dvoře a nikdo ti již nebude ubližovat. No tak slyšíš mě?! Dělej, proč nečaruješ?“

V této scéně je Ježíš oblečen do červeného pláště pod záminkou, aby vypadal ctnostně, jelikož má otrhaný šat. Král Herodes posílá Ježíše zpět k Pilátovi bez rozhodnutí a možné záchrany. Scénář byl v tomto případě silně inspirovaný Lukášovým evangeliem, ve kterém je Ježíšovi skvostné roucho navlečeno právě u Heroda (Lk 23, 11).

5.3 Znovu u Piláta Pontského

Velekněz se strážemi a Ježíšem se vrací zpět k Pilátovi. Pilát je přesvědčen o Ježíšově nevinně a odmítá pro Ježíše trest smrti, zvláště po návštěvě Heroda, který na něm neshledal žádná obvinění. Pilát má právo každý rok propustit jednoho odsouzeného. Dává davu na výběr, buď propuštění Ježíše, nebo Barabáše.

Z davu vykřikuje i Panna Marie, které touží po propuštění syna.

Marie: „Propusťte mého syna!“

Lid není přesvědčen o tom, koho propustit, do té doby, než Annáš vhodí do davu několik mincí. Ty rozhodnou. Dav žádá propuštění Barabáše. Propuštění Barabáše je zmíněno ve všech evangeliích. Pilát neví, co dále učinit pro záchranu Ježíše Nazaretského. Naposledy se ptá židovského lidu, ten na popud velerady touží jen po Ježíšově ukřižování.

Pilát: „Ale co udělal špatného?“

Annáš: „Ukřižuj ho!“

Dav: „Ukřižuj ho!“ (Chtěl nás očarovat! Na kříž! Není to náš král!)

Pilát: „Ne! Dám ho zbičovat a pak ho propustím!“ Sedne si, a otočí se k veliteli.
„Dohlédni, aby byl přísně potrestán, ale nedopust', aby ho zabili.“

Pilát Pontský rozhodne o Ježíšově trestu, nechá ho zbičovat, ale odsouzení k smrti stále odmítá.

5.4 Bičování a návrat k Pilátovi Pontskému

Ježíš je odveden římskými vojáky k malému oblouku, kde je připraven pranýř, zde je bičován a bit důtkami. Konec důtek je namočen do červené barvy, aby byl obraz bičování a bití opravdu naturalistický. (obr. 8) Červený plášť mu je v této scéně svlečen. Po bičování je v potrhaném šatu znovu odveden před Piláta. Rozlícený dav stále požaduje Ježíšovu smrt. Pilát rozmlouvá s Ježíšem, chce mu pomoci a pochopit jeho záměr.

Pilát: „Mám moc tě propustit a mám moc dát tě ukřižovat.“

Ježíš: „Nemáš nade mnou žádnou moc, kromě té, která ti byla dána shůry. Proto ten, kdo mě tobě vydal, má větší vinu.“

Pilát Pontský je zastrašen Kaifášovým výrokem, který ho označuje za císařova nepřítele, jelikož by akceptoval Ježíše jako krále. Pilát se zbavuje veškeré odpovědnosti za jeho smrt a vydává Ježíše veleknězi.

Kaifáš: „Nemáme krále, jen císaře. Jestli ho propustíš, vladaři, nejsi císařův přítel. Musíš ho dát ukřižovat!“

Pilát: „To vy ho chcete ukřižovat, ne já. Je to vaše věc. Já nejsem vinen krví

tohoto člověka. Nemám vinu na smrti tohoto člověka.“

Kaifáš: „Jeho krev ať padne na nás a naše děti.“

Pilát si nad tímto rozsudkem symbolicky umývá ruce. Omývání rukou je převzato z Matoušova evangelia (*Mt 27, 24*) a symbolizuje Pilátovo zřeknutí se zodpovědnosti za rozsudek smrti.

Ježíš je odveden k pranýři, kde se mu dva římské vojáci posmívají. Znovu mu oblékají rudý plášť a trnovou korunu, která je výsměchem jeho královského prohlášení. Trnová koruna je ve vnitřní části vyplněna látkou namočenou v červené barvě. Po nasazení koruny začínají Ježíšovi autenticky téct kapky krve z jeho zraněného čela. Pod hradbami se na prostranství již připravují dva odsouzení Disma s Jesmou, každý z nich si bere svůj kříž. Ježíš je odveden po schodech dolů, jsou mu rozvázána pouta a na ramena mu římské vojáci pokládají dřevěný kříž.

Scénář ve scénách s Pilátem Pontským a Herodem Antipem kombinuje posloupnost událostí v evangeliích. Důkazem je Ježíšova návštěva Heroda, o které se dočteme pouze v Lukášově evangeliu (*Lk 23, 7-12*), ostatní autoři evangelií přivádí Ježíše přímo k Pilátovi, který se podílí na rozhodnutí o jeho osudu. Následné bičování a posmívání Lukášovo evangelium nepopisuje. Se zbičovaným Ježíšem Pilát znovu promlouvá pouze v Janově evangeliu (*J 19, 8-12*). Scény tedy zahrnují návštěvu Heroda z Lukášova evangelia, promluvu se zbičovaným Ježíšem z Janova evangelia a omývání rukou z Matoušova evangelia.

I impuls, který dovede Piláta k rozhodnutí o ukřižování Ježíše, je odlišný. Z Matoušova evangelia se dozvídáme o vzkazu, který mu poslala jeho žena. *„Zatímco Pilát předsedal soudu, jeho žena mu poslala vzkaz: Neměj nic do činění s tím spravedlivým! Dnes jsem kvůli němu měla hrozné sny.“* (*Mt 27,19*) Situaci se vzkazem scéna s Pilátem neobsahuje. Piláta v pašijovém představení vedl k odsouzení pouhý strach z výhrůžky velekněze Kaifáše, který Piláta prohlásil za císařova nepřítele. Tento důvod najdeme v Janově evangeliu (*J 19, 15*). Piláta neovlivnil ani vzkaz, o kterém se dozvíme z Matoušova evangelia, ani sílící hlasy davu z Lukášova a Markova evangelia, ale pouhý strach.

5.5 Křížová cesta

V čele křížové cesty, kterou tvoří prostranství hradu od jihovýchodní části až k jejímu protějšku, jdou dva odsouzení, za nimi Ježíš, římsí vojáci, velekněz Kaifáš a Annáš. Po celou cestu odsouzence bijí římsí vojáci důtkami a křičí na něj, aby vytvořili autentickou krutost křížové cesty. Odsouzení kráčejí skrz dav přihlížejících diváků, kteří jim ustupují a sami tvoří křížovou cestu. Ježíš zde potkává svou matku Pannu Marii. V nestřežené chvíli mu podává Veronika roušku, do které Ježíš obtiskne svou tvář a pohárek s vodou, který z Ježíšových úst vykopne jeden z vojáků. Ježíš na své cestě třikrát upadá a Šimon z Kyrény je donucen nést jeho břemeno na Golgotu. (obr. 9)

Je možné, že Ježíš svou matku na křížové cestě opravdu potkal. V Lukášově evangeliu je zmínka o ženách, které šly za Ježíšem a plakaly (*Lk 23, 27*), v Janově evangeliu se dozvídáme, že Panna Marie byla přítomna u Ježíšova ukřižování (*J 19, 25*). Podobně je na tom i situace s podáním Veroničiny roušky. V evangeliích nenajdeme podrobnější popis křížové cesty, nedozvídáme se nic přesného, jen to, že to byla cesta na vrch Golgota a s břemenem kříže Ježíšovi pomohl Šimon z Kyrény.

5.6 Ukřižování

Odsouzenci přichází na Golgotu situovanou v severovýchodní části hradu, kde jedinečnou kulisu tvoří kamenné hradby. Katani nejdříve připevní na kříž dva odsouzence. Odsouzence po Ježíšově pravici označujeme v křesťanské tradici jménem Dismas. Nejdříve jsou odsouzenci položeni na kříž, katani poklekají a hřeby přitlučou ruce a nohy k dřevěnému kříži. První se zvedají na kříži odsouzení lotři. Ježíš je vysvlečen a přibit na kříž naposledy. (obr. 10)

Křižování přihlížejí zvědavci, římsí vojáci, Kaifáš s Annášem, Panna Marie, Marie Magdalena a apoštol Jan. V Matoušově evangeliu se dočítáme o přihlížející Marii Magdaléně, Marii, matce Jakuba a Josefa, matce Zebedeových synů (*Mt 27, 55-56*), u Marka je to také Salome (*Mk 15, 40*).

Dříve než je Ježíš ukřižován, losují si o jeho šat římsí vojáci. Následně je na kříž přibit Ježíš i s cedulí nesoucí jméno a vinu ukřižovaného: „*Ježíš*

Nazaretský, židovský král“. Nápis je uveden v řečtině, latině a hebrejštině. (obr. 11) V synoptických evangeliích probíhá losování o Ježíšův šat až po ukřižování. V předchozí scéně Ježíš prochází křížovou cestu s purpurovým pláštěm a svléká ho až těsně před ukřižováním, tato skutečnost se vžila z Janova evangelia, ve kterém vojáci po posmívání Ježíše z pláště nevysvlékli (*J 19, 2-3*). V Matoušově (*Mt 27, 31*) a Markově (*Mk 15, 20*) evangeliu je Ježíš z pláště po posmívání vysvlečen a je mu navlečen jeho klasický šat.

K ukřižovanému Ježíšovi promlouvá velekněz Kaifáš s Annášem. Vysmívají se Ježíšovým tvrzením o vystavění chrámu ve třech dnech a svém Otci. (obr. 12)

Kaifáš: „Hleďme, chtěl jsi zbořit chrám a ve třech dnech ho zase vystavět. Zachraň sám sebe a sestup z kříže! Ukaž teď, jsi-li Mesiáš, izraelský král! Ať nyní sestoupí z kříže, abychom to viděli a uvěřili!“

Annáš: „Jiné zachránil, ať zachráni sám sebe, je-li Mesiáš, syn Boží.“

Ukřižovaný po Ježíšově levici promlouvá k Ježíšovi a rouhá se. Dismas, který je v křesťanské tradici označen jako dobrý lotr, se zastává Ježíšovi nevinu. Ježíš mu přislíbí vstup do jeho království, do ráje. Dismas se tímto stal prvním smrtelníkem, který prošel skrze bránu nebeskou. Tento příběh s rouhajícím se lotrem pochází z Lukášova evangelia (*Lk 23, 39-43*). U ostatních evangelistů se posmívají Ježíšovi ostatní přihlížející a kněží.

Ukřižovaný po levici: „To jsi Mesiáš?! Zachraň sebe i nás!“

Ukřižovaný po pravici: „Ty se ani Boha nebojíš, vždyť jsme odsouzeni k stejnému restu, my spravedlivě, ale on nic zlého neudělal! Ježíši pamatuj na mě ve svém království.“

Ježíš: „Amen, pravím ti, ještě dnes budeš se mnou v ráji.“

Pod kříž přichází plačící Panna Marie, Marie Magdalena a apoštol Jan. Ježíš promlouvá k Marii a Janovi, aby si navzájem byli matkou a synem. Tento počín pochází z Janova evangelia (*J 19, 6-27*). Několikrát oslovuje Boha.

Ježíš: „Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?“

Ježíš: „Otče, do tvých rukou odevzdávám svého ducha.“

Ježíš: „Dokonáno jest.“

Po poslední promluvě zaznívá zvuk připomínající hromobití, při němž Ježíš umírá. Tento pronikavý zvuk má symbolizovat roztrhnutí chrámové opony, o které se zmiňují synoptická evangelia. „*Chrámová opona se roztrhla vedví odshora až dolů.*“ (Mk 15, 38) Římští žoldáci odsouzeným zpřelámou holenní kosti, což bylo nejrychlejším způsobem usmrcení ukřižovaných. Po příchodu k Ježíšovi římsí vojáci zjišťují, že je již mrtvý a místo zpřelámání nohou, probodnou jeho hrud' kopím. (obr. 13) Z jeho těla vyjde voda a krev. Přesně tak to popisuje Janovo evangelium (J 19, 34).

Longin: „Tento člověk byl opravdu Syn Boží!“, reaguje s překvapením a údivem římský voják. Panna Marie s apoštolem Janem a Marií Magdalenou stále objímají Ježíšovy nohy. Vojáci začínají se snímáním Ježíšova těla z kříže. Vytahují hřeby z nohou a vláčné tělo snímají z kříže s pomocí dlouhého plátna. Pokládají Ježíše plačící Marii do klína.

5.7 Ukládání do hrobu a vzkříšení

Ježíš je na nosítkách odnášen do hrobu, který je uschován za vyvýšeným prostranstvím. Za nosítky kráčí Marie s Máří Magdalenou. Dva odsouzení zůstávají na kříži. Podle evangelií Pilát Pontský vydal Ježíšovo tělo Josefu z Arimatie. Ten jeho tělo ovinul plátnem a pohřbil ho v blízké zahradě do hrobu vytesaného ve skále. Podle Janova evangelia Josefovi pomáhal také Nikodém (J 19, 39). Synoptická evangelia uvádí, že pohřbívání přihlížely ženy, tedy Marie a Marie Magdalena.

Na pomyslnou Golgotu pomalu přichází vypravěč s knihou v ruce. Ve stručnosti popisuje, co se stalo během prvního dne v týdnu, kdy ženy našly hrob otevřený a Ježíšovo tělo v něm již nebylo. Ježíš Kristus byl vzkříšen.

Vypravěč: „Prvního dne v týdnu časně z rána přišly ženy ke hrobu. Nalezly kámen odvalený. Najednou u nich stály dva muži v bílém rouchu. Muži jim řekli: Nelekejte se! Proč hledáte živého mezi mrtvými? Není tady, Ježíš ukřižovaný byl vzkříšen! Vzpomeňte si, jak vám řekl: Syn člověka musí být vydán do rukou hříšníků, být ukřižován a třetího dne vstát. Ale nyní rychle jděte a povězte jeho učedníkům, že byl vzkříšen z mrtvých. Jde před vámi do Galileje, tam ho uvidíte.“

Římští vojáci ulehají na Golgotě a usínají. Na místo vypravěče přichází Ježíš v čistém bílém rouše a rozevívá svou náruč, která symbolizuje vzkříšení a otevření království nebeského pro celý lid. (obr. 14) Touto scénou je celé představení pašijových her v České Lípě ukončeno. Všichni účinkující jsou za svůj výkon odměněni nadšeným potleskem.

Závěr

Pašijové hry jsou pro dnešního diváka velice zajímavé a poutavé, a to nejen tím, že jsou často velkolepé, silně autentické či textově propracované. Pašijové hry znázorňují téma, které se divákům běžně nepředkládá a stává se z nich nevšední prožitek, který zaujme i běžného ateistického diváka. Koho by nezaujal příběh čistého člověka bojujícího proti davu, který podlehne smrti na kříži? Přihlízející se na okamžik stávají součástí dramatického aktu, prožívají a vciťují se do Ježíšova údělu utrpení. Utrpení, které je hlavním tématem pašijí, je pro diváky možným prostředkem, jak se ztotožnit a vypořádat s vlastními problémy.

Důvodů, proč hrát pašijové hry je však mnohem více. Je to již zmíněné připomínání si příběhu Ježíše Krista, který je i stále součástí našich životů. Pašijové hry představují lidem část historie, která neskutečnou silou ovlivnila další pokolení, i přestože leží nad osobou Ježíše tolik otazníků. Prakticky nám podávají svědectví o části Ježíšova života. Části, která se zdá být směšně krátkou, ale s pohledem na jeho celistvý život, nesmírně důležitou. Pomáhají nám, abychom si znovu vzpomněli na význam křesťanských Velikonoc a uviděli, že všude okolo nás se s příběhem Ježíšova utrpení setkáváme. Učí nás porozumění. Porozumět naší kultuře, společnosti, našim tradicím, morálce a způsobu života.

To vše jsou důvody, proč lidem inscenovat pašijové hry. Pro věřící část obyvatel je důvodů samozřejmě více, jde o součást pokání, připomenutí si obětujícího se Ježíše Krista na kříži, který nás vykupuje z hříchu svým utrpením.

Nově vznikající inscenace pašijových her a ukotvující se tradice hraní pašijových her je projevem svobodné dramatizace, návratu k tradicím, touze po objevování a prožívání. V Hořicích na Šumavě takto obnovili starou tradici, ve Zbraslavi využili lidové pašijové hry a zhostili se jí profesionální cestou a ve Žďáře nad Sázavou vytvořili zcela ojedinělou pašijovou hru s velkolepými kulisami a mnohočlenným souborem dobrovolníků. I v dalších městech v Čechách a na Moravě se pašijové hry znovu objevují.

Každý divák se, prostřednictvím pašijových her, může stát na pár minut součástí příběhu utrpení či jejím přímým aktérem a prožít emotivní příběh utrpení na vlastní kůži. Na přípravách pašijových her se v České Lípě podílí mnoho

dobrovolníků, které tento cíl spojuje a utváří novou spolupráci obyvatel, kteří tvoří a obnovují pro ojedinělý zážitek, jakým jsou pašijové hry.

Tolik důvodů, proč jsou pašijové hry pro jedince a celou společnost důležité, proč jsou součástí naší historie, proč je důležité je vzkřísit. Snad budou i nadále obnovovány a stanou se běžným projevem naší kultury.

Seznam použité literatury

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: (včetně deuterokanonických knih: český ekumenický překlad.) 12. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2006. ISBN 80-85810-42-5.

CÍSAŘ, Jan. *Cesty českého amatérského divadla: vývojové tendence.* 1. vyd. Praha: IPOS, 1998. ISBN 80-7068-129-2.

ČERNÝ, Václav. *Barokní divadlo v Evropě.* 1. vyd. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2009. ISBN 978-80-87053-33-1.

FLUSSER, David. *Ježíš.* 1. vyd. Praha: Oikoymenh, 2002. ISBN 80-86005-041-6.

FOUILLOUX, Danielle. *Slovník biblické kultury.* 1. vyd. Praha: EWA Edition, 1992. ISBN 2-204-04028-2.

GABRIEL, František. *Hrad Lipý.* 1. vyd. Praha: Unicornis, 1997. ISBN 80-901258-6-7.

HÁMOVÁ, Petra. Příprava Pašijových her je jedno velké dobrodružství. *Českolipský deník.* 2007, 15(34), 9.

HONS, Osvald. *Pašijové hry v Mimoni.* Mimoň: Město Mimoň, 1999.

KOPECKÁ, Dagmar a Pavel MAREŠ (eds.). *Řeholní život v českých zemích: řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014. ISBN 978-80-7195-231-2.

KUNETKA, František. *Židovský rok a jeho svátky.* 5. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-1983-1.

LEMAÎTRE, Nicole, Véronique SOT a Marie-Thérèse QUINSON. *Slovník křesťanské kultury.* 1. vyd. Praha: Garamond, 2002. ISBN 80-86379-41-8.

NÁROVEC, Petr. Vzkříšení tradic. *Věčko.* 2007, 6(3), 60-63.

PANÁČEK, Jaroslav, Marie VOJTÍŠKOVÁ a Ladislav SMEJKAL. *Z dějin České Lípy.* Česká Lípa: M. Sobotová, 1999. ISBN 80-238-4113-0.

PANÁČEK, Jaroslav. *Založení augustiniánského kláštera v České Lípě.* 1. vyd.

- Česká Lípa: Vlastivědné muzeum a galerie, 2010. ISBN 978-80-86319-14-8.
- PAPINI, Giovanni. *Život Krista*. 2. vyd. Praha: Volvox Globator, 1993. ISBN 80-85769-07-7.
- POLÁK, Michael. Jubilejní pašije v České Lípě: orchestr, autorská hudba a loučící se Ježíš. *Českolipský deník*. 2014, 22(86), 1-2.
- POLÁK, Michael. Lípa chystá pašije. Už podesáté. *Českolipský deník*. 2013, 21(59), 1.
- POLÁK, Michael. Zradu i bolest zakusil na Lipém nový Ježíš. *Českolipský deník*. 2015, 23(81), 3.
- RON, Vojtěch. *Lidové pašijové divadlo v českých zemích*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009. ISBN 978-80-7021-979-9.
- RON, Vojtěch. Velkopáteční pašijová procesí. *Etnologický časopis. Český lid*, 1993, 80(4), 293-304.
- RON, Vojtěch. Velikonoční divadlo v Libereckém kraji. *Xaver*. 2007, (2), 23-25.
- VERMÈS, Géza. *Ježíšovo umučení*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2010. ISBN 978-80-7432-040-8.
- VOJTÍŠKOVÁ, Marie a Jaroslav PANÁČEK. *Česká Lípa*. Česká Lípa: Severočeské nakladatelství, 1976.

Seznam elektronických zdrojů

BÁRTA, Ladislav. Pašijová hra „Co se stalo s Ježíšem?“ letos poprvé na sněhu. In: *Žďárské farnosti* [online]. Žďár nad Sázavou, 2008 [cit. 2016-06-14]. Dostupné z: <http://www.zdarskefarnosti.cz/detailclanek.aspx?IDClanek=17>

GOTTLIEBER, Jiří. P. B. Nárovec: Nové tváře v pašijích rádi uvítáme.. In: *I-noviny.cz* [online]. Česká Lípa, 2014 [cit. 2016-05-14]. Dostupné z: http://www.i-noviny.cz/divadlo/p-b-narovec-nove-tvare-v-pasijich-radi-uvitame#.Vzbr5_mLTIU

NEDUHOVÁ, Anna-Marie. Petr Brambor Nárovec: Příběh o utrpení Krista je stále aktuální. In: *I-noviny.cz*[online]. Česká Lípa, 2012 [cit. 2016-05-14]. Dostupné z: <http://www.i-noviny.cz/ceska-lipa/petr-brambor-narovec-pribeh-o-utrpeni-krista-je-stale-aktualni#.VzbqxvmLTIU>

PIŠTORA, Aleš. Zbraslavské pašije poprvé v katedrále. In: *Arcibiskupství pražské* [online]. Zbraslav, 2016 [cit. 2016-06-14]. Dostupné z: <http://www.apha.cz/zbraslavske-pasije-poprve-v-katedrale>

200 let hořických pašijových her. In *HORICKEPAŠIJE.CZ* [online]. 2016 [cit. 2016-06-15]. Dostupné z: <http://www.ckrumlov.info/docs/cz/atr674.xml>

Co jsou to pašijové hry? In: *Pašije Žďár nad Sázavou* [online]. Žďár nad Sázavou, 2007 [cit. 2016-06-14]. Dostupné z: http://www.pasijezr.cz/pasijove_hry.php

Lidové pašijové hry, Zbraslav u Prahy. In: *Proglas* [online]. 2015 [cit. 2016-06-14]. Dostupné z: <http://www.proglas.cz/detail-akce/lidove-pasijove-hry-zbraslav-u-prahy.html>

Pašijové hry na Zbraslavi-sobota 26. a neděle 27. dubna 2014. In: *Zbraslav.info* [online]. Zbraslav, 2014 [cit. 2016-06-14]. Dostupné z: <http://zbraslav.info/o-zbraslavi/pasijove-hry/35-pasijove-hry-na-zbraslavi/2309-pasijove-hry-zbraslav-26-27-4-2014>

Pašijové hry v Hořicích na Šumavě-historie. In: *Český Krumlov* [online]. Český Krumlov [cit.2016-06-15]. Dostupné z: http://www.ckrumlov.info/docs/cz/region_histor_pasije.xml

Římané při žďárských pašijích ukřižují nového Ježíše Krista. In: *Žďárský deník* [online]. Žďár nad Sázavou, 2015.[cit. 2016-06-15]. Dostupné z: http://zdarsky.denik.cz/zpravy_region/rimane-pri-zdarskych-pasijich-ukrizuji-noveho-jezise-krista-20150328.html

Společnost pro zachování Hořických pašijových her. *Hořické pašijové hry* [online]. [cit. 2016-06-15]. Dostupné z: <http://www.horickepasije.cz/>

Velikonoční pašije 2007. In: *Farnost sv. Prokopa* [online]. Žďár nad Sázavou, 2007 [cit. 2016-06-14]. Dostupné z: <http://www.prokopzr.cz/cs/clanek/velikonocni-pasije-2007>

Žďárských pašijových her už je jako apoštolů. Inspirovaly další. In: *Magazín E15* [online]. 2011 [cit. 2016-06-14]. Dostupné z: <http://magazin.e15.cz/regiony/zdarskych-pasijovych-her-uz-je-jako-apostolu-inspirovaly-dalsi-838947>

Seznam obrazových příloh

obr. 1 Hořické pašije [obrázek]. 7. den [online]. Dostupné z: <http://www.7den.cz/divadlo-pasije-pasijove-hry-horice/>

obr. 2 DLABAČ, Jan. 18.4. 2015 Pašijové hry v areálu Zbraslavského zámku [obrázek], Arcibiskupství pražské [online]. Dostupné z: <http://www.apha.cz/184-2015-pasijove-hry-ve>

obr. 3 LEMBERK, Petr. Pašijové hry s názvem Co se stalo s Ježíšem ve Žďáru nad Sázavou [obrázek], iDnes [online]. Dostupné z: http://jihlava.idnes.cz/pasijove-hry-ve-zdaru-nad-sazavou-dln-/jihlava-zpravy.aspx?c=A120405_1759813_jihlava-zpravy_kol

obr. 4 Vodní hrad Lipý [obrázek]. Studentpoint [online]. Dostupné z: <http://www.studentpoint.cz/175-po-cesku/6964-hrady-a-zamky-vii.-vodni-hrad-lipy/#.V2FT5LuLTIU>

obr. 5 ČERNÝ, Vít. Pašijové hry v České Lípě [obrázek], Deník.cz [online]. Dostupné z: <http://www.denik.cz/galerie/cl-pasijove-hry-hrad-16.html?mm=6833369>

obr. 6 ČERNÝ, Vít. Pašijové hry na českolipském hradě [obrázek], Českolipský deník [online]. Dostupné z: <http://ceskolipsky.denik.cz/galerie/cl-pasijove-hry-hrad-12.html?mm=3682924>

obr. 7 ČERNÝ, Vít. Pašijové hry na českolipském hradě [obrázek], Českolipský deník [online]. Dostupné z: <http://ceskolipsky.denik.cz/galerie/cl-pasijove-hry-hrad-12.html?mm=3682925>

obr. 8 ČERNÝ, Vít. Pašijové hry na vodním hrad Lipý [obrázek], Deník.cz [online]. Dostupné z: http://www.denik.cz/galerie/cl_pasije_hrad_01.html?mm=2040424

obr. 9 ČERNÝ, Vít. Pašijové hry na vodním hrad Lipý [obrázek], Deník.cz [online]. Dostupné z: http://www.denik.cz/galerie/cl_pasije_hrad_01.html?mm=2040434

obr. 10 ČERNÝ, Vít. Na Velký pátek hostil Vodní hrad v České Lípě dvanáctý ročník tradičních pašijových her [obrázek], Deník.cz [online]. Dostupné z: <http://www.denik.cz/galerie/cl-pasijove-hry-hrad-16.html?mm=6833375>

obr. 11 ČERNÝ, Vít. Na Velký pátek hostil Vodní hrad v České Lípě dvanáctý ročník tradičních pašijových her [obrázek], Deník.cz [online]. Dostupné z: <http://www.denik.cz/galerie/cl-pasijove-hry-hrad-16.html?mm=6833374>

obr. 12 ČERNÝ, Vít. Pašijové hry na českolipském hradě [obrázek], Českolipský deník [online]. Dostupné z: <http://ceskolipsky.denik.cz/galerie/cl-pasijove-hry-hrad-12.html?mm=3682938>

obr. 13 ČERNÝ, Vít. Pašijové hry na českolipském hradě [obrázek], Českolipský deník [online]. Dostupné z: <http://ceskolipsky.denik.cz/galerie/cl-pasijove-hry-hrad-12.html?mm=3682939>

obr. 14 KŘIVÁNKOVÁ, Lenka. Fotožurnál Pašijové hry [obrázek], i-lípa [online]. Dostupné z: <http://www.i-lipa.cz/clanky/fotozurnal-pasijove-hry>

Obrazové přílohy

obr. 1



obr. 2



obr. 3



obr. 4



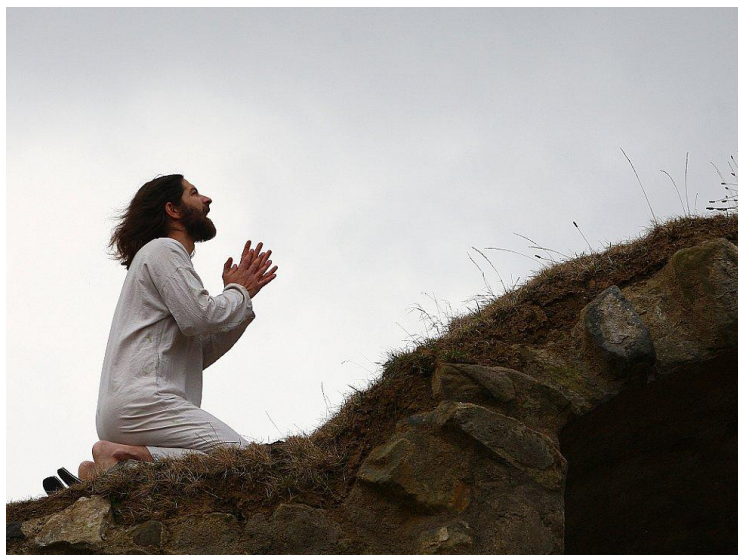
obr. 5



obr. 6



obr. 7



obr. 8



obr. 9



obr. 10



obr. 11



obr. 12



obr. 13



obr. 14

